

Fundacja Czarna Owca Pana Kota
ul. Dietla 45/13, 31-039 Kraków
www.czarnaowca.org, e-mail: fundacja@czarnaowca.org, tel. 0 609 734 331
KRS: 0000325626, NIP: 6751410960, REGON: 120874878

Empatyczne mizantropki? – wizerunek osób działających w organizacjach pozarządowych na rzecz zwierząt. Raport z badań.

Kraków 2012

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Projekt „Sieć OFF – Ogólnopolskie Forum Fauna”
współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Fundacja Czarna Owca Pana Kota
ul. Dietla 45/13, 31-039 Kraków
www.czarnaowca.org, e-mail: fundacja@czarnaowca.org, tel. 0 609 734 331
KRS: 0000325626, NIP: 6751410960, REGON: 120874878

Spis treści

Przedmowa	3
Wprowadzenie	5
Część 1	
Wyniki badań ankietowych	8
1.1 Opis badanej próby – cechy społeczno-demograficzne	8
1.2 Ocena sytuacji zwierząt w Polsce	9
1.3 Wiedza o organizacjach	9
1.4 Działalność jest kobietą?	13
1.5 Zakończenie	16
Część 2	17
2.1 Wywiady z przedstawicielami i przedstawicielkami organizacji prozwierzęcych	17
2.2 Historie karmicielek	32
Epilog – aktywiści i aktywistki w mediach	37
Aneks	47

Fundacja Czarna Owca Pana Kota
ul. Dietla 45/13, 31-039 Kraków
www.czarnaowca.org, e-mail: fundacja@czarnaowca.org, tel. 0 609 734 331
KRS: 0000325626, NIP: 6751410960, REGON: 120874878

Przedmowa

Potrzeba zbadania wizerunku osób działających na rzecz zwierząt została zdiagnozowana w trakcie skierowanego do NGO prozwierzęcych projektu „Sieć OFF - Ogólnopolskie Forum Fauna” realizowanego przez Fundację Czarna Owca Pana Kota. Z rozmów przeprowadzonych z aktywistkami i aktywistami wynikało, że najbardziej utrudnia im pracę w terenie i działalność na rzecz zwierząt brak zaufania społecznego. Postanowiliśmy zatem przyrzeć się bliżej społecznym wyobrażeniom.

Zadanie to nie było łatwe, ponieważ do tej pory nie istniały badania na ten temat. Oczywiście ruchy ekologiczne budziły zainteresowanie części badaczy i badaczek społecznych (wspomnieć należy publikacje Piotra Żuka) niewiele jednak było badań poświęconych konkretnie osobom pracującym na rzecz zwierząt. Nasza praca miała zatem charakter pionierski.

Badanie zostało zrealizowane w okresie od maja do grudnia 2012 roku. Składało się ono z następujących elementów:

- ankieta internetowa, którą wypełniło 616 osób. Głównym czynnikiem przemawiającym za tą metodą realizacji badania była możliwość dotarcia do dużej liczby odbiorców w stosunkowo krótkim czasie. Ta zaleta przeważała nad wadami badań internetowych, jakimi są nadreprezentacja osób młodych i zamieszkałych w dużych miastach¹.
- 16 wywiadów pogłębionych z przedstawicielkami i przedstawicielami organizacji uczestniczących w projekcie. Dobierając organizacje do badania, starałyśmy się, aby grupa była maksymalnie zróżnicowana, zarówno ze względu na lokalizację danej organizacji, jak i na charakter podejmowanych przez nią działań.
- Jednym z problemów, jaki wyłonił się w trakcie badań, była kwestia traktowania indywidualnych „karmicielek kotów”. Początkowo grupa ta nie była brana pod uwagę, niemniej jednak w związku z incydentem, jaki miał miejsce w trakcie badania (akt agresji wobec karmicielki i towarzyszącej jej przedstawicielki organizacji), zdecydowałyśmy się na przeprowadzenie kilku

1 Na istnienie tej asymetrii wskazują między innymi dane umieszczone w ostatniej „Diagnozie Społecznej” (www.diagnoza.com).

Fundacja Czarna Owca Pana Kota
ul. Dietla 45/13, 31-039 Kraków
www.czarnaowca.org, e-mail: fundacja@czarnaowca.org, tel. 0 609 734 331
KRS: 0000325626, NIP: 6751410960, REGON: 120874878

wywiadów z karmicielkami z Krakowa. Ostatecznie uzyskaliśmy trzy wywiady, które stanowią dla nas cenny materiał badawczy, ponieważ są to historię osób, które odgrywają ważną rolę w działaniach na rzecz zwierząt w Polsce i jednocześnie są nieobecne w mediach i w debacie publicznej.

- Analiza materiałów prasowych – w tym przypadku artykułów autorstwa działaczy i działaczek prozwierzęcych oraz reakcji na nie.

Raport składa się z trzech części: w pierwszej prezentujemy wyniki ankiet. W drugiej omawiamy wywiady przeprowadzone z działaczkami i działaczami NGO prozwierzęcych. Część trzecia, zatytułowana „Epilog”, poświęcona jest obecności działaczy/czek prozwierzęcych w mediach.

Przed zaproszeniem do lektury raportu, chcielibyśmy gorąco podziękować wszystkim uczestnikom i uczestniczkom badania za pomoc w realizacji. Mamy nadzieję, że udział w naszych badaniach był dla Państwa ciekawym doświadczeniem.

Zespół Fundacji Czarna Owca Pana Kota

Raport opracowała na zlecenie Fundacji Czarna Owca Pana Kota – Agata Młodawska.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Projekt „Sieć OFF – Ogólnopolskie Forum Fauna”
współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Fundacja Czarna Owca Pana Kota
ul. Dietla 45/13, 31-039 Kraków
www.czarnaowca.org, e-mail: fundacja@czarnaowca.org, tel. 0 609 734 331
KRS: 0000325626, NIP: 6751410960, REGON: 120874878

Wprowadzenie

Wprowadzenie do badania należy rozpocząć od opisanie stanu świadomości Polaków, czyli od określenia, z jakiego rodzaju postawami działacze i działaczki muszą się zmierzyć na co dzień. W tym celu posłużono się komunikatami z badań zrealizowanych przez CBOS w 2006 roku z okazji dziesięciolecia ustawy o ochronie zwierząt.

Skuteczność ustawy była oceniana rozmaicie: 35% badanych uznało, że ustawa skutecznie chroni zwierzęta, a 33% było zdania przeciwnego. Większość badanych przyznawała (70%), że słyszała o przypadkach, kiedy karano dręczycieli zwierząt².

Badani w 2006 roku byli w jednej kwestii jednomyślni – nie powinno się zabijać zwierząt bez ograniczeń. Ankietowani podeszli jednak do tej kwestii utylitarnie – większość badanych zgodziła się na zabijanie zwierząt „szkodliwych”. Ponad dwie trzecie (67%) uznawała również zabijanie zwierząt za usprawiedliwione, jeżeli miało ono na celu konsumpcję lub było związane z zaspokojeniem potrzeb gospodarczych człowieka. Odsetek ten może wydawać się wysoki, należy jednak zaznaczyć, że nastąpił znaczny spadek w porównaniu z 1996 rokiem, kiedy 91% badanych wyraziło aprobatę dla podobnych działań.

CBOS nie zdefiniowało wprawdzie pojęcia „szkodliwe”, ale podało kilka przykładów konkretnych sytuacji. Jednym z nich było zabijanie „zwierząt dzikich, które za bardzo się rozmnożyły i zagrażają gatunkom innych zwierząt lub roślin”. W takim przypadku zabijanie poparło 56% ankietowanych. Ponad połowa popierała również zabijanie zwierząt przenoszących choroby groźne dla człowieka (53%), nawet jeśli nie zostało udowodnione, że są zarażone. Znacznie niższy odsetek (18%) akceptował zabijanie zwierząt bezdomnych³.

Badani w większości (67%) uważali zmniejszenie cierpień zwierząt rzeźnych za „ważną sprawę”. Prawie wszyscy uznali, że działania związane z wykorzystywaniem zwierząt (hodowla, eksperymenty

2 „Przestrzeganie praw zwierząt w Polsce”. Komunikat z badań. 2006. Warszawa: CBOS.

3 „Stosunek do zwierząt”. Komunikat z badań. 2006. Warszawa: CBOS.

Fundacja Czarna Owca Pana Kota
ul. Dietla 45/13, 31-039 Kraków
www.czarnaowca.org, e-mail: fundacja@czarnaowca.org, tel. 0 609 734 331
KRS: 0000325626, NIP: 6751410960, REGON: 120874878

laboratoryjne, ubój) powinny zostać poddane zewnętrznej kontroli – przez jednostki administracji samorządowej lub organizacje społeczne.

W kwestii wykorzystywania zwierząt, większość badanych uważała, że słuszne jest trzymanie zwierząt w ogrodach zoologicznych oraz testowanie leków (odpowiednio 64 i 57%). Testowanie kosmetyków i środków czystości budziło sprzeciw większości (57%) badanych, podobnie jak trzymanie zwierząt w cyrkach (51%). W tym kontekście warto podkreślić, że 82% badanych uważało, że zwierzęta odczuwają taki sam ból jak ludzie. To przekonanie nie zawsze szło w parze z działaniami – tylko 6% badanych zwracało przy zakupie kosmetyków uwagę na to, czy były testowane na zwierzętach.

Prawie wszyscy badani (97%) stwierdzali, że powinno się reagować na przypadki znęcania się na zwierzętami, a reagować powinni zarówno świadkowie, jak i służby mundurowe (policja, straż miejska). Większość badanych popierała również ograniczenie prawa do trzymania zwierząt domowych – głównie wtedy, kiedy miałyby zagrażać życiu lub zdrowiu ludzi (58%).

Interesująco przedstawiało się zagadnienie bezdomnych zwierząt. Badani w większości (58%) uważali, że porzucone zwierzęta powinny mieć dożywotnie miejsce w schronisku, 19% optowało za czasowym pobytem w schronisku, po którym nastąpiłoby uśpienie. 15% procent uważało, że porzucone zwierzęta mogą przebywać na wolności – pod warunkiem, że będą dokarmiane lub sterylizowane. Najrzadziej badani zgadzali się z poglądem, że bezdomne zwierzęta należy natychmiastowo usypiać. Większość badanych (84%) zgadzała się z poglądem, że człowiek powinien pomagać dzikim zwierzętom. Ponad połowa badanych (54%) w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie dokarmiła dzikie zwierzęta, a 39% dokarmiło również bezdomne. Z danych zebranych przez CBOS wynikało jednak, że większość z nich robiła to nieregularnie⁴.

Z przedstawionych danych wynika, że akty okrucieństwa wobec zwierząt jako takie nie spotykają się z aprobatą społeczną, niemniej jednak zabijanie zwierząt jest usprawiedliwiane pod pewnymi warunkami, zwłaszcza gdy w grę wchodzi potrzeby człowieka. Polacy wykazują umiarkowane zainteresowanie kwestią ochrony praw zwierząt i raczej sporadycznie angażują się w pomoc. W porównaniu z badaniem z połowy lat 90. widać jednak pewne zmiany – szczególnie w kwestii akceptacji zabijania zwierząt w celu uzyskania mięsa.

4 „Pomaganie dzikim i bezpiecznym zwierzętom”. Komunikat z badań. 2006. Warszawa: CBOS.

Fundacja Czarna Owca Pana Kota
ul. Dietla 45/13, 31-039 Kraków
www.czarnaowca.org, e-mail: fundacja@czarnaowca.org, tel. 0 609 734 331
KRS: 0000325626, NIP: 6751410960, REGON: 120874878

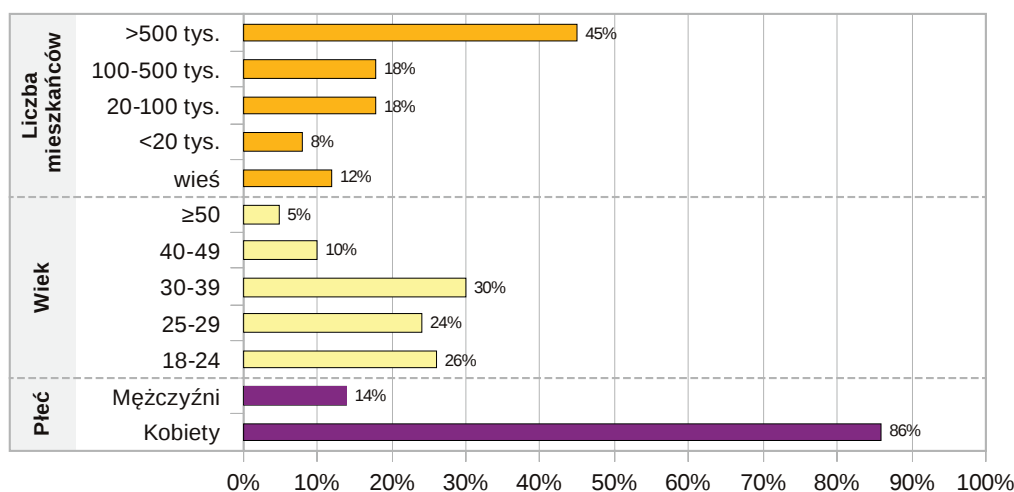
Część 1

Wyniki badań ankietowych

1.1 Opis badanej próby – cechy społeczno-demograficzne

Ankiety wypełnili w większości kobiety (86%). Jeżeli chodzi o wiek, to najliczniejszą grupę stanowili reprezentanci i reprezentantki najmłodszych grup wiekowych: 26% ankietowanych miało 25-29 lat, 29% – 18-24, razem 55%. Około 30% ankietowanych mieściło się w przedziale wiekowym 30-39 lat. Czterdziestolatkowie byli w badanej grupie o wiele rzadziej reprezentowani (10%), a najmniej liczną grupę stanowiły osoby w wieku 50+ (5%). Mieszkańcy dużych miast (powyżej 500 000 mieszkańców) stanowili prawie połowę badanych (45%), co w połączeniu z mieszkankami i mieszkańcami miast z przedziału 500 – 100 tys stanowiło 62% ankietowanych. Jedynie 12% mieszkało na wsi, a 18% – w średnich miastach z przedziału 20 000-100 000 mieszkańców. Najrzadziej reprezentowaną grupą byli mieszkańcy małych miast poniżej 20 000 (8%).

Wykres 1
Przekrój społeczno-demograficzny

Fundacja Czarna Owca Pana Kota
ul. Dietla 45/13, 31-039 Kraków
www.czarnaowca.org, e-mail: fundacja@czarnaowca.org, tel. 0 609 734 331
KRS: 0000325626, NIP: 6751410960, REGON: 120874878

1.2 Ocena sytuacji zwierząt w Polsce

Prawie wszyscy (93%) – uważali że w Polsce problem ochrony praw zwierząt nie jest wystarczająco nagłośniony. Tylko 2% uważało, że za dużo się mówi o prawach zwierząt, kosztem innych ważniejszych problemów. Ponadto, większość (82%) badanych uważała, że sytuacja zwierząt w Polsce zdecydowanie powinna ulec zmianie, a 11% twierdzi że raczej powinna ulec zmianie.

Badani i badane dostrzegali problemy związane z przestrzeganiem praw zwierząt w Polsce, jednak nie uważali, żeby te problemy miały wpływ na stosunek do działaczy i działaczek organizacji prozwierzęcych. Największa grupa (39%) badanych wyraziła przekonanie, że aktywiści i aktywistki mają w społeczeństwie opinię dobrą lub bardzo dobrą, 36%, – neutralną, a 13% – złą lub bardzo złą. 12% nie miało zdania w tej kwestii. Ten wynik jest o tyle ciekawy, że prawie połowa (45%) badanych słyszała o przypadkach agresji wobec działaczek i działaczy prozwierzęcych. Najczęściej wymienianą jej formą była przemoc wobec osób pomagających bezdomnym zwierzętom: karmicieli i karmicielek oraz osób zajmujących się sterylizacją (56 wskazań). Do aktów przemocy dochodziło również często podczas interwencji (47). Często w tym kontekście wspomniano o sprawie targu koni w Skaryszewie (28).

1.3 Wiedza o organizacjach

Ponad połowa badanych (57%) kontaktowała się w ciągu roku poprzedzającego badanie z organizacją działającą na rzecz praw zwierząt. Najczęściej (55%) znajdowali organizację przez wyszukiwarki internetowe, 23% dotarło do organizacji za pośrednictwem znajomych. Stosunkowo niewielki procent (14%) trafił do wybranej organizacji za pośrednictwem mediów społecznościowych (Facebook, Nasza Klasa, Twitter) lub mass mediów (6%). Najmniejszą grupę (2%) tworzyły osoby, które znalazły wybrane organizacje z ogłoszeń. Na podstawie uzyskanych wyników można wysnuć wniosek, że inwestycje w ogłoszenia w tradycyjnych środkach masowego przekazu są mało opłacalne. Niemniej jednak, należy wziąć pod uwagę, że osoby wypełniające ankietę rekrutowały się przeważanie spośród osób młodszych, lepiej obeznanych z Internetem.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Projekt „Sieć OFF – Ogólnopolskie Forum Fauna”
współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

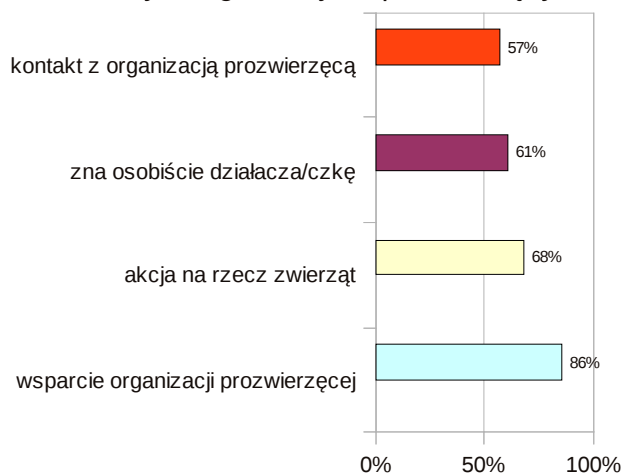

Fundacja Czarna Owca Pana Kota
ul. Dietla 45/13, 31-039 Kraków
www.czarnaowca.org, e-mail: fundacja@czarnaowca.org, tel. 0 609 734 331
KRS: 0000325626, NIP: 6751410960, REGON: 120874878

Tematyka organizacji działających na rzecz praw zwierząt nie była dla uczestników i uczestniczek badania nieznanym zagadnieniem. 68% badanych potrafiło wymienić jedną ogólnopolską akcję na rzecz zwierząt, 61% osobiście znało działacza lub działaczkę organizacji prozwierzęcej. Jak już wspomniano, 57 % przynajmniej raz kontaktowało się z organizacją działającą na rzecz zwierząt (warto podkreślić, że tylko 10% spotkało się z brakiem odzewu ze strony organizacji), a 86% udzieliło w jakiejś formie wsparcia organizacji prozwierzęcej (por Wykres 2).

Wykres 2

Kontakty z organizacjami prozwierzęcymi

Wsparcie najczęściej miało formy materialne: 54% badanych deklarowało, że dokonało przelewu na konto wybranej organizacji. Prawie połowa badanych (49%) przekazywała wybranym organizacjom prozwierzęcym 1% podatku, a 48% wspierało je datkami rzeczowymi. Najbardziej wybieraną formą wsparcia był wolontariat: do nieodpłatnej pracy na rzecz wybranej organizacji przyznało się 38% badanych (por. Wykres 3).

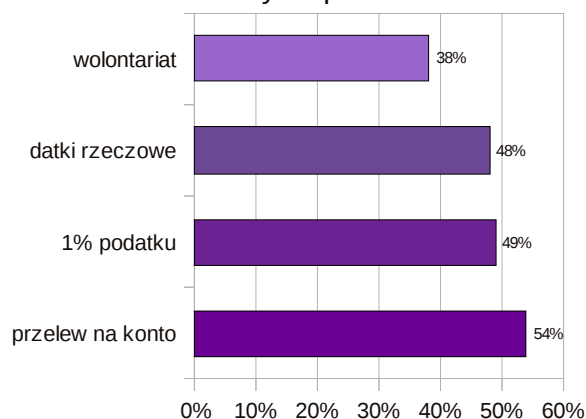

Fundacja Czarna Owca Pana Kota
ul. Dietla 45/13, 31-039 Kraków
www.czarnaowca.org, e-mail: fundacja@czarnaowca.org, tel. 0 609 734 331
KRS: 0000325626, NIP: 6751410960, REGON: 120874878

Wykres 3

Formy wsparcia

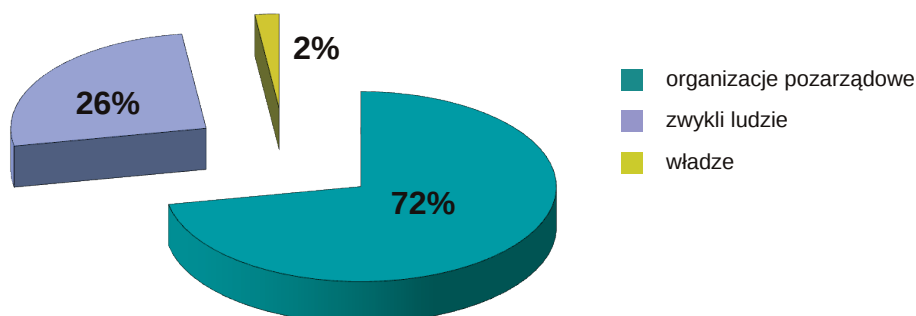

Większość badanych (79%) oceniała pracę wybranych organizacji dobrze (45%) lub bardzo dobrze (34%). Tylko 3% badanych oceniło pracę źle, a niecały jeden procent – bardzo źle.

Ponadto, w opinii ankietowanych organizacje pozarządowe wykonują najwięcej pracy na rzecz poprawy sytuacji zwierząt w Polsce (72%). Spora grupa badanych uznała, że najwięcej działań podejmują zwykli ludzie (26%). Jedynie dwa procent ankietowanych przypisał rolę najbardziej aktywnego podmiotu władzom (por. Wykres 4).

Wykres 4

Najwięcej działań na rzecz zwierząt

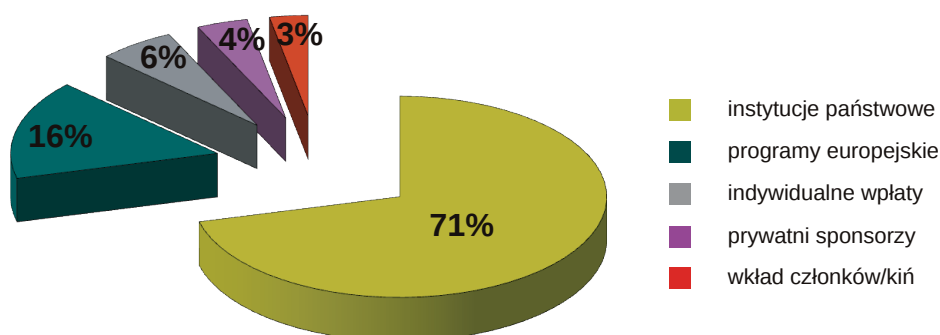

Fundacja Czarna Owca Pana Kota
ul. Dietla 45/13, 31-039 Kraków
www.czarnaowca.org, e-mail: fundacja@czarnaowca.org, tel. 0 609 734 331
KRS: 0000325626, NIP: 6751410960, REGON: 120874878

Prawie połowa badanych (49%) uznała także, że organizacje pozarządowe powinny odgrywać główną rolę w organizowaniu pomocy dla zwierząt. Należy jednak zaznaczyć, że aż 46% uczestników i uczestniczek badania uważało, że rolę tę powinny pełnić instytucje państwowe. Tylko 5% uznało że opieką nad zwierzętami powinny zarządzać firmy prywatne, czyli popiera prywatyzację ochrony praw zwierząt.

Wykres 5

Kto powinien finansować organizacje prozwierzęce?

Większość badanych stwierdziła że sytuacja finansowa organizacji prozwierzęcych jest zła (55%) lub bardzo zła (28%). Przeciwnego zdania – że organizacje prozwierzęce są w dobrej lub bardzo dobrej kondycji finansowej – było tylko 4%.

Pytani o źródła finansowania organizacji pozarządowych, badani najczęściej wskazywali darczyńców indywidualnych (96%) oraz wkład własny członków i członkiń (76%). Ponad połowa uznała, że głównym źródłem wsparcia finansowego są przekazy od firm prywatnych. Jedna trzecia wymieniła dotacje państwowe, a jedna czwarta – granty europejskie. Pytani o to, jak powinno wyglądać finansowanie organizacji pozarządowych badani w pierwszej kolejności wymieniali instytucje państwowe (71%). Znacznie rzadziej (16%) wskazywali na pieniądze z funduszy europejskich. Tylko 6% badanych uważa, że działalność organizacji prozwierzęcych powinna być finansowana przede wszystkim z indywidualnych darowizn, 4% z datków firm prywatnych, a 3% – z pieniędzy członków i członkiń. Można wywnioskować, że sytuacja pożądana jest do pewnego stopnia odwróceniem obecnej – osoby badane uznały, że to państwo powinno finansować opiekę nad zwierzętami.

Fundacja Czarna Owca Pana Kota
ul. Dietla 45/13, 31-039 Kraków
www.czarnaowca.org, e-mail: fundacja@czarnaowca.org, tel. 0 609 734 331
KRS: 0000325626, NIP: 6751410960, REGON: 120874878

1.4 Działalność jest kobietą?

W badaniach społecznych istnieje pewien pakiet standardowy cech służących do wyjaśniania badanych zjawisk, w skład którego wchodzi płeć, wiek i miejsce zamieszkania. Dwa ostatnie na wyniki naszych badań nie miały wpływu, natomiast testy istotności statystycznej wskazały na występowanie istotnych różnic pomiędzy kobietami a mężczyznami.

Kobiety częściej niż mężczyźni potrafili wymieniać akcje ogólnopolskie na rzecz zwierząt (71%, w stosunku do 56% mężczyzn). Więcej kobiet wspierało organizacje działające na rzecz praw zwierząt (odpowiednio 70 i 88%). Ponadto, kobiety lepiej oceniały pracę prozwierzęcych NGO (57% kobiet uznało podejmowane przez nich działania za odpowiednie, w porównaniu do 40% mężczyzn). Warto zaznaczyć, że z badań stowarzyszenia KLON Jawor wynika, że w Polsce praca w trzecim sektorze (z wyłączeniem organizacji o charakterze sportowym) jest domeną kobiet.⁵

Płeć nie jest, oczywiście jedynym czynnikiem który wpływa na wspieranie organizacji prozwierzęcych. Z pewnością zaskakujący nie jest również fakt, że uczestnicy i uczestniczki potrafiący wymienić jedną ogólnopolską akcję na rzecz zwierząt, statystycznie częściej deklarowali wsparcie organizacji prozwierzęcej: 91 i 75%.

Kontakt z organizacjami działającymi na rzecz zwierząt czy znajomość akcji ogólnopolskich przekłada się również na dostrzeganie aktów agresji wobec działaczy i działaczek. O aktach agresji słyszało 53% osób, które potrafią wymienić ogólnopolską akcję na rzecz zwierząt, 60% tych które się kontaktowały z organizacjami i 56% znających osobiście działacza lub działaczkę organizacji prozwierzęcej. Dla porównania, wśród osób, które na powyższe pytania odpowiedziały przecząco, odsetki te wynosiły odpowiednio: 29, 26 i 27%.

Znajomość ogólnopolskich akcji na rzecz zwierząt wpływa również na zainteresowanie tematem wegetarianizmu i weganizmu – 68% badanych, którzy potrafili wymienić akcję na rzecz zwierząt uważało, że prozwierzęce NGO powinny zajmować się również promocją wegetarianizmu i weganizmu. Tę opinię podzielało 50% ankietowanych, którzy nie znali żadnej akcji ogólnopolskiej na rzecz zwierząt.

⁵ Por. „Płeć trzeciego sektora. Kobięca dobroczynność, męski sport”, (Dostęp 8.03.2013) www.civicipedia.ngo.pl/wiadomosc/849287.html

Fundacja Czarna Owca Pana Kota
ul. Dietla 45/13, 31-039 Kraków
www.czarnaowca.org, e-mail: fundacja@czarnaowca.org, tel. 0 609 734 331
KRS: 0000325626, NIP: 6751410960, REGON: 120874878

Znajomość akcji na rzecz zwierząt, kontakt z organizacją, oraz osobiste relacje z działaczami/działaczkami przekładały się to również na lepsze ceny działań organizacji pozarządowych. Ponad połowa (58%) badanych znających osobiście działacza lub działaczkę uważała, że działania podejmowane przez organizacje są odpowiednie do sytuacji (w porównaniu do 47% nieznanących). W grupie osób, które potrafiły wymienić jedną akcję ogólnopolską na rzecz zwierząt, odsetki te wynosiły odpowiednio 59% i 43%. Ponadto, osoby które kontaktowały się z organizacjami, częściej wystawiały im noty bardzo dobre (43%) niż te, które się nie kontaktowały (23%).

Inna zaobserwowana różnica związana była z opinią na temat NGO prozwierzęcych w społeczeństwie polskim. Badani, którzy osobiście znali aktywistów lub aktywistki częściej stwierdzali, że organizacje prozwierzęce mają opinię dobrą (37% w porównaniu do 29%). Jest to o tyle zaskakujące, że 60% tej grupy zetknęło się z przypadkami agresji wobec działaczy i działaczek organizacji prozwierzęcych. Co więcej, 36% badanych, którzy uznali, że NGO prozwierzęce mają dobrą opinię zetknęło się z aktami agresji wobec aktywistów i aktywistek. Jednym z wyjaśnień tej sprzeczności może być pogląd, że akty agresji są jednostkowymi przypadkami, które wynikają z indywidualnych uprzedzeń, a nie normą społeczną.

Czy można zatem stwierdzić, że wiedza na temat działalności organizacji prozwierzęcych ma większy wpływ na zaangażowanie w ich pracę niż normy związane z płcią kulturową? Celem zbadania tej tezy zbudowano model regresji logistycznej mający porównać łączny wpływ wspomnianych cech⁶. Wyniki jednoznacznie wskazują, że wszystkie czynniki mają duży wpływ, jednak fakt bycia kobietą ma największy – zwiększa szanse na zaangażowanie w działalność organizacji o 220%, podczas gdy znajomość z działaczami organizacji prozwierzęcych zwiększała ją o 200%, a znajomość akcji ogólnopolskiej – o 190%.

W związku z pewnymi ograniczeniami wynikającymi z doboru badanych, który mógł sprawiać, że wypełniły ją osoby zainteresowane tematem oraz młodsze i z większych miast, nie można wnioskować jednoznacznie, że zaangażowanie na rzecz zwierząt jest w społeczeństwie polskim traktowane jako typowo kobiece zajęcie. Niemniej jednak genderowy wymiar działania powinien zostać uwzględniony w dalszych badaniach nad organizacjami.

Fundacja Czarna Owca Pana Kota
ul. Dietla 45/13, 31-039 Kraków
www.czarnaowca.org, e-mail: fundacja@czarnaowca.org, tel. 0 609 734 331
KRS: 0000325626, NIP: 6751410960, REGON: 120874878

Analiza odpowiedzi na pytanie dotyczące stereotypów działaczy i działaczek prozwierzęcych zdaje się potwierdzać to spostrzeżenie. Przede wszystkim, osobom działającym na rzecz zwierząt częściej są przypisywane cechy kobiece – zarówno pozytywne (empatia, wrażliwość), jak i negatywne (irracjonalizm, brak właściwej oceny sytuacji).

Jeżeli chodzi o konkretne typy, to w 113 przypadkach osoba pomagająca zwierzętom była kobietą: na ogół starą, ubogą, zaniedbaną i nie dbającą o higienę osobistą lub młodą naiwną działaczką. Jeżeli chodzi o stereotyp męskiego działacza (51 przypadków), to był to na ogół młody człowiek zaangażowany politycznie, czasem pojawiały się takie określenia jak hipis, czy lewak, padło także słowo „ekoterrorysta”.

W przypadku kobiet stereotypy nie zawierały jednak odniesień do poglądów politycznych. Znacznie częściej traktowały o sytuacji rodzinnej. Stereotypowe działaczki (mężczyzn to dotyczyło w mniejszym stopniu) miały być „starymi pannami” nie posiadającymi dzieci. Do opieki nad zwierzętami skłaniały je „samotność” oraz „niechęć do ludzi”. Zdaniem części badanych w obiegowej opinii dbanie o zwierzęta i pozytywne nastawienie do ludzi wykluczają się nawzajem.

W odpowiedziach ankietowych często pojawiał się przymiotnik „ubogi”. Wbrew popularnemu pogładowi o zachowaniach proekologicznych będących domeną klasy średniej, w odbiorze społecznym działacze i działaczki prozwierzęce nie są wyłącznie przysłowiowymi „młodymi wykształconymi i z dużych miast”. Stereotypowi aktywiści to również reprezentanci i reprezentantki grup społecznie wykluczonych – osoby starsze, samotne i chore. Starsze opiekunki (karmicielki) bezdomnych zwierząt i młodzi ekolodzy mają jedną główną cechę wspólną – są osobami nie do końca dojrzałymi emocjonalnie, których nie można traktować poważnie. Pomoc zwierzętom nie jest zdaniem badanych w społecznym odbiorze postawą racjonalną, wiążącą się na przykład z oszczędnym gospodarowaniem zasobami.

1.5 Zakończenie

Trudno zgeneralizować uzyskane wyniki na ogół społeczeństwa. Można jednak przyjąć, że są reprezentatywne dla tej jego części, która działa na rzecz zwierząt bądź jest takiej działalności przy-

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Projekt „Sieć OFF – Ogólnopolskie Forum Fauna”
współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Fundacja Czarna Owca Pana Kota
ul. Dietla 45/13, 31-039 Kraków
www.czarnaowca.org, e-mail: fundacja@czarnaowca.org, tel. 0 609 734 331
KRS: 0000325626, NIP: 6751410960, REGON: 120874878

chylna. Przebadana grupa była w większości zaangażowana w różnego rodzaju pomoc zwierzętom i organizacjom prozwierzęcym.

Badani i badane dostrzegają problemy zwierząt i organizacji prozwierzęcych (przede wszystkim finansowe). Niepokojący jest fakt, że badani którzy mieli kontakt z aktywistami i aktywistkami działającymi na rzecz zwierząt, częściej słyszeli również o przypadkach agresji. Szczególnie niepokoją często zgłaszane przypadki agresji wobec karmicielek, które jako osoby starsze mają ograniczone możliwości obrony.

Wyniki badania wskazują, że praca na rzecz zwierząt może być w polskim społeczeństwie traktowana jako zajęcie kobiece. Świadczą o tym zarówno charakterystyki przypisywane osobom zajmującym się zwierzętami, jak i fakt większego zaangażowania kobiet w pracę nad zwierzętami. Pomimo to, aktywność tego rodzaju bywa postrzegana jako przeszkody na drodze do założenia rodziny, czyli wyklucza realizowanie stereotypowego modelu kobiecości.

Na zakończenie ankiety poproszono o wymienienie najważniejszej zmiany, która musiałaby zajść, aby los zwierząt uległ widocznej poprawie. Najczęściej pojawiającą się propozycją (319) było zaostrzenie prawa rozumiane jako zaostrzenie kar za znęcanie się nad zwierzętami, do innych propozycji należały: upowszechnienie chipowania i sterylizacji, zaostrzenie kontroli nad właścicielami zwierząt czy powołanie jednostek policji wyspecjalizowanych w ochronie praw zwierząt. Kilka razy pojawiła się sugestia, aby zwierzętom nadać takie same prawa jak ludziom.

Inne proponowane kierunki zmian obejmowały: egzekwowanie obowiązującego prawa (86) lub edukację społeczeństwa w zakresie praw zwierząt (35). Pewna grupa badanych, pisała również o zmianach mentalności, bez określania, co właściwie miałyby je dokonać (52). Zaostrzenie kar jednak wyraźnie dominowało, było bardziej popularne niż wszystkie pozostałe kierunki zmian łącznie. Badani i badane wyrażali zatem pewną nieufność w polskiego społeczeństwa, czy raczej brak wiary w możliwości jego zmiany na skutek działań edukacyjnych lub bardziej rygorystycznego przestrzegania obowiązującego prawa.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Projekt „Sieć OFF – Ogólnopolskie Forum Fauna”
współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Fundacja Czarna Owca Pana Kota
ul. Dietla 45/13, 31-039 Kraków
www.czarnaowca.org, e-mail: fundacja@czarnaowca.org, tel. 0 609 734 331
KRS: 0000325626, NIP: 6751410960, REGON: 120874878

Część 2

2.1 Wywiady z przedstawicielami i przedstawicielkami organizacji prozwierzęcych

Do najważniejszych obszarów działalności badanych organizacji można zaliczyć:

- szkolenie psów;
- kontrola targowisk koni;
- organizowanie demonstracji (na przykład w sprawie zabijania psów przed Euro 2012 na Ukrainie);
- prace nad obywatelską ustawą o ochronie zwierząt;
- kampanie medialne;
- opieka nad bezdomnymi zwierzętami – sterylizacja, dokarmianie, budowa domków dla kotów;
- współpraca z karmicielami i karmicielkami;
- praca w lokalnym środowisku;
- opracowanie materiałów o treści edukacyjnej;
- kampanie na rzecz zmian prawnych (Antyfutro).

Podkreślić należy, że większość badanych nie była nowicjuszami w kwestii działalności na rzecz zwierząt – czynnie angażowali się w tego rodzaju działalność, zanim rozpoczęli pracę w danej organizacji lub ją założyli.

Zasoby finansowe i formy wsparcia

Najważniejszym zasobem materialnym są, oczywiście, pieniądze. Część badanych organizacji realizowała projekty dzięki grantom, jednak z zebranych wypowiedzi wynikało, że większość organizacji nie ma dostępu do tej formy finansowania. Jeszcze mniej popularne było szukanie sponsorów wśród przedsiębiorców. W przypadku niektórych organizacji było to o tyle problematyczne, że wiązało się z dylematami natury etycznej – część potencjalnych sponsorów prowadzi działalność sprzeczną z ideami ochrony praw zwierząt.

Fundacja Czarna Owca Pana Kota
ul. Dietla 45/13, 31-039 Kraków
www.czarnaowca.org, e-mail: fundacja@czarnaowca.org, tel. 0 609 734 331
KRS: 0000325626, NIP: 6751410960, REGON: 120874878

„Nie jesteśmy bardzo komercyjni i tutaj mamy troszeczkę pod górkę, tym bardziej, że faktycznie staramy się dobierać [partnerów], nie będziemy prosić firmy zoologicznej, która testuje na zwierzętach swoje produkty o wsparcie, prawda? Także część sponsorów odpada” (o7).

Organizacjom prozwierzęcym pozostają zatem zbiórki indywidualne – z zebranego materiału wynika, że obok pieniędzy z 1%, to jest najpopularniejszy sposób pozyskiwania funduszy:

„Utrzymujemy się wyłącznie z wpływów z 1% i datków darczyńców. Czy chętnie pomagają? Są to różne okresy. W zimie, gdy robiliśmy akcję (...) to owszem, odzew był raczej spory, natomiast różnie to bywa” (o4).⁷

Warto zaznaczyć, że wyniki badań przeprowadzonych przez SMG KRC na zlecenie Stowarzyszenia Klon Jawor wskazują, że niewielki procent Polaków jest zainteresowanych materialnym wspieraniem organizacji prozwierzęcych, zarówno finansowym, jak i w postaci datków rzeczowych. Głównym źródłem finansowania są zatem niewielkie i nieregularnie wpływające środki finansowe.

Ważnym wsparciem dla organizacji jest praca nieodpłatna. Jak zaznaczali nasi rozmówcy i rozmówczynie, bycie wolontariuszem wiąże się z odpowiedzialnością, oraz odpornością fizyczną i psychiczną.

„Nie ma jakichś takich działań, chociaż czasami ktoś się zgłasza, tylko to różnie bywa, bo jednak to jest... potrzeba nam albo osób, które są w jakiś sposób samodzielne i zdolne do pewnego rodzaju poświęceń, tak jak np. siedzenie w krzakach z klatką – łapką, bądź też znoszenie różnego rodzaju niewygód związanych z przetrzymywaniem kotów, bądź to ludzie o konkretnych umiejętnościach, jak np. potrzebnych do marketingu. Uznałyśmy, że nie ma co próbować z osobami niepełnoletnimi, bo to jednak zbyt duża odpowiedzialność, a prawda jest taka, że faktycznie może się coś tam... zawsze się jakieś zadrapania mogą wydarzyć, więc... Nie każdy, że tak powiem, nadaje się na wolontariusza w takiej fundacji” (o2).

Według innej badanej, organizacje szczególnie potrzebują wolontariuszy i wolontariuszek o konkretnej wiedzy i umiejętnościach:

⁷ Warto zaznaczyć, że wyniki badań przeprowadzonych przez SMG KRC na zlecenie Stowarzyszenia Klon Jawor wskazują, że środki z przekazywania 1% podatku płyną głównie do największych organizacji, por. „Nowy 1%. Znów wygrali ci sami” (dostęp dn. 22.12.2012) <http://civicpedia.ngo.pl/wiadomosc/805532.html>

Fundacja Czarna Owca Pana Kota
ul. Dietla 45/13, 31-039 Kraków
www.czarnaowca.org, e-mail: fundacja@czarnaowca.org, tel. 0 609 734 331
KRS: 0000325626, NIP: 6751410960, REGON: 120874878

„I co mnie bardzo cieszy, dostajemy pomoc fachową, ostatnio coraz więcej osób, które potrafią np. budować strony internetowe albo coś takiego robić, też zgłaszają chęć pomocy wolontaryjnej” (o1).

Pewnym problemem jest też odpowiedni poziom zaangażowania emocjonalnego, który wiąże się z nieodpłatną pracą na rzecz zwierząt:

„Brak jest ludzi głęboko ideowych i jest beznadziejna organizacja życia dzisiaj. Nikt nie ma na nic czasu, jest brak zdolności organizacji czasu chyba” (o4).

Część organizacji zdołała wypracować sobie w lokalnych społecznościach sieci wsparcia dostarczające pomoc w postaci nieodpłatnej pracy oraz fachowej wiedzy i umiejętności. Czasami rolę takiego zaplecza pełnią placówki edukacyjne. W jednym przypadku nawiązano współpracę z zakładem karnym. Pomimo początkowej nieufności ze strony samej organizacji, całe doświadczenie ocenione zostało jako pozytywne – więźniowie wykazali zainteresowanie pracą na rzecz zwierząt:

„Zawarliśmy umowę z zakładem karnym który to zobowiązał się do wykonywania bud dla psów za darmo, a my w zamian od czasu do czasu mieliśmy tam przeprowadzić jakiś prelekcję dla osadzonych. Prelekcje oczywiście robiliśmy na tematy prozwierzęce, no bo o czym możemy mówić, o czym ja mogę mówić (...). Te prelekcje dla więźniów odbyły się na terenie Zakładu Karnego, sądziłem, że niewiele osób będzie zainteresowanych, ale przyszło przeszło 100 osadzonych. O co taki osadzony może pytać – okazało się, że w trakcie nie było pytań, ale po zakończeniu oficjalnej części wielu podchodziło i pytało. Rozsądek. Najważniejsze to, że ten temat ich interesuje, nie było nieprzyjemnych sugestii, jakichś tam odzywek” (o4).

Przedstawicielka innej organizacji wspomniała o projekcie współpracy z lokalnymi karmicielami i karmicielkami zwierząt. Podejmowane działania miałyby przede wszystkim zmierzać do integracji społecznej karmicielek i karmicieli oraz zmiany negatywnych stereotypów dotyczących tej grupy.

„Chcemy wejść do szkół, przedszkoli – już pomału to się dzieje. Ale także łączyć pokolenia: te stare panie, które cieszą się niepocholebnymi opiniami wśród większości swoich współmieszkańców miast czy wsi chcemy połączyć z młodymi ludźmi, z dziećmi z gimnazjów i liceów, to ma się stać już od czerwca tego roku taka próba” (o9).

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Projekt „Sieć OFF – Ogólnopolskie Forum Fauna”
współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Fundacja Czarna Owca Pana Kota
ul. Dietla 45/13, 31-039 Kraków
www.czarnaowca.org, e-mail: fundacja@czarnaowca.org, tel. 0 609 734 331
KRS: 0000325626, NIP: 6751410960, REGON: 120874878

Szkoły są również często miejscem promocji działalności organizacji prozwierzęcych:

„Publikujemy treści w Internecie, staramy się protestować gdzie tylko się da, angażować we wszystkie kampanie, prowadzić warsztaty dla dzieciaków, czyli również edukacja w szkole, gdzie nie boimy się mówić i o myślistwie, i o wegetarianizmie – po prostu trzeba mówić od małego dzieciakom, trzeba je wychowywać w duchu takiego poszanowania dla zwierząt” (o7).

Najpopularniejszym kanałem jest jednak Internet, a w szczególności portale społecznościowe.

Alternatywą lub uzupełnieniem bywają „działania w terenie”, czyli demonstracje uliczne lub akcje w centrach handlowych. Cześć organizacji promuje się wykorzystując również media, zagadnienie to będzie szerzej omówione w następnym rozdziale.

Agresja i przemoc

Z rozmów z przedstawicielkami i przedstawicielami organizacji wynika, że akty agresji (szeroko pojmowanej) wobec aktywistów i aktywistek nie należą do rzadkości. Wszystkie badane osoby przyznały, że słyszały o podobnych incydentach, nawet jeżeli nie doświadczyły ich osobiście. Ze zdobytych informacji wynika, że najbardziej narażone na agresje są osoby interweniujące w przypadkach krzywdzenia zwierząt: „Z agresją spotykam się, ale to najczęściej na interwencjach. To rzeczywiście tutaj bywały takie sytuacje, że trzeba było się ewakuować” (o9).

Do agresji wobec działaczy/czek dochodzi również podczas manifestacji ulicznych. Z jednej z relacji wynika, że demonstrujący aktywiści i aktywistki są przede wszystkim narażeni na agresję werbalną:

„I rzadko się zdarza coś takiego, że ktoś jest agresywny w taki bezpośredni sposób, że grozi nam pięścią albo coś. Natomiast się zdarzają agresywne komentarze od ludzi przechodzących, zawsze się zdarzały. Nie przejmowałbym się tym. Staramy się nie odpowiadać tym samym”. (o8)

Do ostrej wymiany zdań może dojść również podczas codziennej pracy organizacji:

„Ludzie są bardzo dla nas niemili, ale są takie sytuacje, kiedy nas potrzebują, „pani zabierze mi pieska, bo mamusia mi zmarła” – jeśli ja wtedy tego psa nie przyjmę, to „jak to, od czego wy jesteście? To wy dostajecie pieniądze, nasza gmina wam płaci, więc wy musicie”. Takie ciekawe sytuacje są bardzo często” (o5).

Fundacja Czarna Owca Pana Kota
ul. Dietla 45/13, 31-039 Kraków
www.czarnaowca.org, e-mail: fundacja@czarnaowca.org, tel. 0 609 734 331
KRS: 0000325626, NIP: 6751410960, REGON: 120874878

Inną formą utrudniania pracy organizacji są „donosy” do administracji i Sanepidu, podkreślić jednak należy, że tylko jedna z badanych organizacji wspomniała o podobnych praktykach.

Pomimo niebezpieczeństwa, działacze i działaczki uważają, że demonstracje w przestrzeni publicznej i, co za tym idzie bezpośrednia konfrontacja, są potrzebne. Na takie działania potrzebne są jednak odpowiednie zasoby – finansowe i ludzkie – którymi organizacje nie dysponują. W tym kontekście krytykowany był brak współpracy między organizacjami:

„Co jest dla mnie przykre: że nie ma takiej współpracy pomiędzy organizacjami faktycznie, nie ma takiego skrzyknięcia się, jak jest demonstracja, to przychodzi parę osób, jak są protesty, też przychodzi po parę osób, jak jest prozwierzęcy event, np. przeciwko wiwisekcji to naprawdę na palcach jednej ręki można policzyć, na jakim portalu taka wiadomość jest zamieszczona” (o7).

Przedstawicielka organizacji, która nie uczestniczyła w demonstracjach, jako główną przyczynę wskazywała charakter organizacji, która oparta była głównie na pracy wolontaryjnej. W tym przypadku działania na rzecz zwierząt były zajęciem dodatkowym, w które angażowano się po godzinach pracy:

„Nie, z powodów, o których wcześniej powiedziałam, bo to jest kwestia trochę mentalna i też czas, bo tak naprawdę różne są sytuacje nasze zawodowe, często się łączymy po prostu... pracujemy oczywiście, bo jest to stricte wolontariat, z resztą nikt u nas nie pobiera żadnego rodzaju wynagrodzeń za działalność. Więc czas, kwestia czasu i sił jest tutaj dość ważna” (o2).

Nasi rozmówcy i rozmówczynie mówili również o strategiach radzenia sobie z agresją. Część osób po prostu traktuje agresję słowną jako element pracy – zakładają, że przekaz kontrowersyjny dla wielu osób będzie prowokował różne reakcje. Jedna z badanych wyraziła pogląd, że aktów agresji można uniknąć rozwijając odpowiednio umiejętności interpersonalne. Jej zdaniem praca w organizacji prozwierzęcej może budzić różne odczucia i w związku z tym aktywiści i aktywistki powinni liczyć się z negatywnymi reakcjami.

„Generalnie staram się rozjemczo traktować takie sprawy, to co ludzie czują to już jest ich sprawa i mają prawo do jakichś tam odczuć. A my powinniśmy sobie z tym radzić po prostu, mamy taką rolę i taką misję spełniamy (...). I też jest taka nasza rola, żeby uczyć wolontariuszy tego, żeby umieć rozmawiać z ludźmi, nie reagować agresją, raczej negocjować, rozmawiać, uczyć, ale nie zastraszać” (o1).

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Projekt „Sieć OFF – Ogólnopolskie Forum Fauna”
współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Fundacja Czarna Owca Pana Kota
ul. Dietla 45/13, 31-039 Kraków
www.czarnaowca.org, e-mail: fundacja@czarnaowca.org, tel. 0 609 734 331
KRS: 0000325626, NIP: 6751410960, REGON: 120874878

Jedna z badanych podczas konfrontacji została nazwana „feministką”:

„Ostatnio nazwano mnie „feministką”, pan powiedział, że nie adoptuje od nas kota, bo będzie miał problem, bo jego kocica się okoci, to ja mówię po co pan rozmnaża te zwierzęta – a on zadał mi pytanie, to ja mu powiedziałam, że pan odpowiada jak typowy mężczyzna, pytaniem na pytanie – a on powiedział, że jestem feministką i on dziękuje bardzo za tę rozmowę” (o1).

Nie był to jedyny przypadek, kiedy działacze/czki prozwierzęcy porównywani są do szeroko pojmowanych grup mniejszościowych. Inna aktywistka wspomina, że została nazwana „Żydową”, kiedy stanęła w obronie kopanego psa. Zasoób epitetów obejmuje również inne grupy:

„Oczywiście, jeżeli dochodzi do wyrażania bardzo nieprzychylnych opinii, bardzo często, jak to w Polsce, dostajemy łątkę gejów, Żydów, komunistów, ekoterrorystów” (o3). Jak zauważyła autorka przytaczanej wypowiedzi, ekoterrorysta jest pojęciem-wytrychem o niejasnej treści. Wielu badanych zetknęło się z tym epitetem, podobnie jak z obelgą „oszołom”.

Brak szacunku dla działalności na rzecz zwierząt sprawia, że nie traktuje się jej jako pracę, a aktywiści i aktywistki są postrzegani również jako: „nieroby żyjące na koszt państwa, obiboki”. Zdarza się, że muszą się tłumaczyć z aktywności, która jest postrzegana jako drugorzędna wobec działań na rzecz potrzebujących ludzi, w szczególności przysłowiowych „chorych dzieci”:

„no raz może się spotkałam z taką opinią pewnego pana z budowy, któremu w głowie się nie mieściło, że tak się dba o koty, a dzieci się topi w beczkach po kapuście (śmiej), natomiast nie wiem dlaczego my mielibyśmy mieć wpływ na to drugie – także to jedno sobie przypominam. No jeszcze co jakiś czas, ale nie ma tego dużo, co jakiś czas pojawiają się tego rodzaju aktywiści, którzy mówią, że „a tutaj szukam domu, szukam domu, a tyle ludzi bezdomnych”, „a, tutaj pieniądze na koty, a na dzieci byście zbierały” – to się zdarza, ale to jest margines i to w sumie nieduży, to się po prostu pamięta, ale tego nie ma dużo” (o2).

Współpraca z władzami lokalnymi

Część badanych organizacji współpracuje z władzami lokalnymi. Z zebranych materiałów wynika jednak, że trudno jest mówić o jakiejś realnej współpracy. Włodarze miejscy mają tendencję do trak-

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Projekt „Sieć OFF – Ogólnopolskie Forum Fauna”
współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Fundacja Czarna Owca Pana Kota
ul. Dietla 45/13, 31-039 Kraków
www.czarnaowca.org, e-mail: fundacja@czarnaowca.org, tel. 0 609 734 331
KRS: 0000325626, NIP: 6751410960, REGON: 120874878

towania działaczy prozwierzęcych jako zła koniecznego sprowadzonego przez ustawę o ochronie zwierząt, pomimo, że – zdaniem badanych – wymogi stawiane przez ustawę nie są zbyt wysokie.

„Miasto nas traktuje jako piąte koło u wozu, jesteśmy, bo jesteśmy, ale byliby szczęśliwi, gdyby nas nie było. Ustawa o ochronie zwierząt jest, więc miasto jest zmuszone, żeby pewne środki przeznaczyć na sterylizację, ale robi to przy minimalnym nakładzie i nie zwiększa tych środków od 2002 roku, a wiemy, że ceny się zwiększyły o 100% i więcej” (o4).

„Bardzo złe. My jesteśmy, bo jesteśmy, ale nas z wielką chęcią zamknięto by w obozie koncentracyjnym i to jeszcze w takiej głuszy, żeby nikt nie słyszał, nikt nie widział. Pomagać się niby starają, no bo muszą, dostajemy znikome pieniądze, prawie głodowe” (o5).

Czasami władze miasta wspomagają organizację przysyłając pracowników w ramach prac interwencyjnych. Część działaczy/czek miała jednak wątpliwości co do wartości tego rodzaju pomocy. Wątpliwości te związane były głównie z brakiem motywacji i kompetencji pracowników interwencyjnych.

„Dostajemy paru ludzi interwencyjnych, którzy nie zawsze są w porządku wobec zwierząt, nawet wobec ludzi, bo jeśli przychodzi pod wpływem alkoholu, to nawet wobec ludzi jest nie w porządku, już nie mówiąc o zwierzętach. A tak to jakoś z nimi żyć musimy, bo nie mamy innego wyjścia” (o5).

Inny problem we współpracy z władzami lokalnymi związany jest z różnicami w podejściu do tematu opieki nad zwierzętami. Zainteresowania władz miejskich miałyby się skupiać głównie na kwestiach finansowych, podczas gdy dla aktywistów i aktywistek miałyby być ważne przede wszystkim uczucia.

„Doświadczenia mam generalnie takie, że to są dwa różne światy: my myślimy sercem, oni myślą finansami. I takimi argumentami należy przemawiać do władzy i rozumiałam to po tych trzech latach działalności. Cierpliwością i takim brakiem agresji, jakichkolwiek działań zaczepnych – zyskaliśmy bardzo wiele. W tej chwili jesteśmy darzeni ogromnym zaufaniem, staliśmy się chyba ekspertami jeżeli chodzi o wydawanie zwierząt do adopcji. Gmina i władze rozumiała, że wiele lepiej opłaca się przetrzymać zwierzę w przytulisku niż zapłacić, w tej chwili już stawka tysięcy złotych za jedno zwierzę, aby odstawić je do schroniska” (o1).

Ta autodefinicja jest szczególnie ciekawa, w kontekście wyników badania ilościowego wskazujących na stereotypowy wizerunek działacza / działaczki organizacji prozwierzęcej jako osoby irracjonalnej.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Projekt „Sieć OFF – Ogólnopolskie Forum Fauna”
współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Fundacja Czarna Owca Pana Kota
ul. Dietla 45/13, 31-039 Kraków
www.czarnaowca.org, e-mail: fundacja@czarnaowca.org, tel. 0 609 734 331
KRS: 0000325626, NIP: 6751410960, REGON: 120874878

Kwestia ta pojawiła się tylko w jednej wypowiedzi, natomiast autostereotyp działaczy organizacji prozwierzęcych jako grupy jest ciekawym zagadnieniem do dalszych badań. W trakcie niektórych wywiadów pojawiały się wypowiedzi świadczące o tym, że również niektórzy aktywiści i aktywistki postrzegają to środowisko jako osoby radykalne i zbyt agresywnie promujące wyznawane przez siebie wartości. Trudno jednak, opierając się wyłącznie na podobnych uwagach, ocenić na ile podobny pogląd jest popularny.

Organizacje, które podejmują się interwencji, muszą również współpracować z policją i służbami miejskimi. Jak mówi przedstawiciel jednej z organizacji, współpraca ze służbami mundurowymi układa się rozmaicie, w zależności od osobistych przekonań policjantów:

„Natomiast co do patroli to jest tak: jeden patrol przyjeżdża i robi co trzeba, inny przyjeżdża i w ogóle jak grochem o ścianę. Niedawno właśnie w pobliżu postrzelono kota śrutem to oczywiście się patrol upierał, że to my mamy wziąć i zrobić sekcję zwłok. Oczywiście to jest bzdurą, bo jeśli trafia w nasze ręce, bo sąd odrzuci to jako dowód, bo dokonaliśmy jakichś tam zmian. Policja ma przetrzymać zwłoki i na ich zlecenie weterynarz ma zrobić sekcję zwłok. Doszło do tego, ale pan się musiał 5 razy telefonować z dyżurnym, czy tak ma postąpić, czy nie” (o4).

Sytuacja jeszcze gorzej wygląda na wsi, gdzie zakłada się, że przemoc wobec zwierząt jest rzeczą zwyczajną, nie wymagającą interwencji policyjnych. Z jednej wypowiedzi wynika, że stereotyp wsi jako miejsca szczególnie nieprzyjaznego zwierzętom był wykorzystywany przez policję do zaniechania jakichkolwiek działań.

„Facet jest podejrzany o zabicie trzech swoich psów, więc trzeba by przeszukać terenie itd. Tam oczywiście dziewczyny tłumaczą policjantom, a oni mówią „panie, przecież to jest wieś, tak już jest” (o4).

Z drugiej strony, jak pokazuje doświadczenie jednej aktywistki, umiejętne wykorzystywanie przepisów może zapewnić regularne wsparcie policji:

„Znalazłam sobie wytyczne Wojewódzkiej Komendy Policji: algorytm postępowania w sprawach znęcania się nad zwierzętami i powołuję się na ten algorytm. Oni mają obowiązek nam dać tę asystę, to nie jest ich dobra wola tylko po prostu obowiązek. Gdy był swego czasu problem to zadzwoniłam

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Projekt „Sieć OFF – Ogólnopolskie Forum Fauna”
współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Fundacja Czarna Owca Pana Kota
ul. Dietla 45/13, 31-039 Kraków
www.czarnaowca.org, e-mail: fundacja@czarnaowca.org, tel. 0 609 734 331
KRS: 0000325626, NIP: 6751410960, REGON: 120874878

do powiatowego komendanta policji i zgłosiłam sprawę, w których gminach jest z tym problem. Nie mam w tej chwili problemu. Jeżeli się zwracam to po prostu jadą” (o9).

Osobnym zagadnieniem jest wpływ kościoła katolickiego na położenie zwierząt. Kościół katolicki na ogół nie kojarzy się z obroną praw zwierząt, osoby badane czasem wspominały że religia katolicka stawiająca w centrum uwagi przede wszystkim człowieka i jego potrzeby pogarsza pozycję zwierząt w Polsce:

„Mi się wydaje, że to jest po prostu w Polsce ze względu na błędne pojmowanie religii, która jest bardzo istotna w naszym kraju. Katolicyzm, który jest pojmowany na zasadzie bardzo teoretyczno-skostniało-kościelno-rygorowej, że chodzimy do kościoła co niedzielę na mszę, w święta, do spowiedzi itd., itd. – to jest nasz udział w życiu duchowym. Katolicyzm zakłada pewnego rodzaju normy, że człowiek jest na górze, reszta jest mu podległa, człowiek poprzez chodzenie do kościoła służy Bogu itd., itd. – natomiast nie uwzględnia się takich aspektów czysto ludzkich na zasadzie odruchu empatii” (o10).

Pojawiały się wypowiedzi o działaniach na rzecz zwierząt podejmowanych przez księży. Z innego wywiadu jednoznacznie jednak wynika, że władze kościelne nie są tego rodzaju problematyką zainteresowane: współpraca z Kościołem na poziomie instytucjonalnym, wykraczającym poza inicjatywy pojedynczych księży, jest niemożliwa w polskich warunkach:

„wiem, że w różnych miejscach były listy do kurii, ale nigdy, nigdy nie było żadnej odpowiedzi, nigdy żadnej chęci współpracy. A nawet mógłbym powiedzieć o różnych sytuacjach, np. o tym, że jakiś biskup wysłał kierowcę w poszukiwaniu jakiegoś skutecznego środka na wytrucie kotów, bo koty ganiają po samochodach i niszczą. No więc o czym tu mówić” (o4).

Działalność – interwencje i promocja wegetarianizmu

Część organizacji angażuje się w bezpośrednie interwencje, w sytuacji gdy zwierzęta są maltretowane. Przedstawiciel jednej z nich przyznał, że rocznie dokonuje się ponad 100 tego rodzaju akcji. Przykładowy przebieg interwencji w gospodarstwie rolnym wygląda następująco:

„I to jest tak, że na wezwanie, przeważnie na wezwanie sąsiadów, którzy starają się być anonimowi, że dzieje się coś złego – robimy najpierw wywiad środowiskowy, więc najpierw musimy się dowie-

Fundacja Czarna Owca Pana Kota
ul. Dietla 45/13, 31-039 Kraków
www.czarnaowca.org, e-mail: fundacja@czarnaowca.org, tel. 0 609 734 331
KRS: 0000325626, NIP: 6751410960, REGON: 120874878

dzieć co to jest za rodzina, co to są za ludzie, no chyba że tam jest sytuacja taka, że trzeba jechać już, bo jest zagrożenie życia czy zdrowia, to jest inaczej. Natomiast jeżeli wiemy, że już dzieje się coś złego, robimy wywiad. Jeżeli się okazuje, że to jest rodzina taka, że lepiej tam nie ryzykować, to wtedy umawiamy sobie asystę policji, jedziemy w asyście policji. Natomiast jeżeli się okazuje, że tam ewentualnie coś wynika z zaniedbania, z niewiedzy, ale generalnie z ludźmi jesteśmy w stanie rozmawiać, no to jedzie któryś z naszych inspektorów. Różnie się kończą: czasami odebraniem zwierzęcia, w ostatnim czasie, w ciągu ostatniego weekendu, odebraliśmy szczeniaka z B., skąd już wcześniej braliśmy dwa psy (...). No i prowadzimy sprawy. Aktualnie piszę dwa zawiadomienia do prokuratury w sprawie znęcania się nad psami, w trakcie jest sprawa jednego z gospodarstw rolnych, kilka spraw mamy za sobą i muszę powiedzieć, że praktycznie 90% jest spraw wygranych. Może nie są to jakieś bardzo duże wyroki, (...) ale plusem jest to, że są to chociaż wyroki skazujące, a nie jakieś uniewinnienie za niską szkodliwość czy tego typu” (o9).

Warto podkreślić, że obowiązujące prawo nie zawsze jest skuteczne – przykładem może być nowelizacja ustawy o ochronie zwierząt, która na wsi przeszła praktycznie niezauważona. Pomimo tej dysfunkcji przepisów badani aktywiści i aktywistki na ogół nie wykazywali poparcia dla łamania prawa, takich jak włamania na fermy. Jedna badana zauważyła jednak, że takie akcje mogłyby być w Polsce przeprowadzane, gdyby społeczne nastawienie do organizacji prozwierzęcych było inne:

„U nas jest za wcześnie na takie akcje, w naszym kraju nie ma szans. Jeśli państwo stoi murem za fermami futrzarskimi na przykład, bo Ministerstwo Rolnictwa idzie tak na rękę – to nie ma szans, każdy akt z naszej strony to jest akt wandalizmu, a my jesteśmy postrzegani jako ekoterrorysty, świry, jesteśmy od razu skreśleni. Widzicie co się dzieje na ulicach, co dopiero jak byśmy zaczęli potwierdzać, że faktycznie, jesteśmy świrami według ogólnoprzyjętych norm. Jeśli by była aprobata społeczeństwa, jak w przypadku Włoch i Green Hilla, gdzie faktycznie doprowadzono do tego, że fabryka została zamknięta (...) brało w tym udział 800 osób, ludzie dziesiątkami wkraczali, przebijali się na teren fabryki i mieli ogromny aplauz społeczny. Wtedy można naprawdę dużo zdziałać. W Polsce? Byłoby kiepsko” (o10).

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Projekt „Sieć OFF – Ogólnopolskie Forum Fauna”
współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Fundacja Czarna Owca Pana Kota
ul. Dietla 45/13, 31-039 Kraków
www.czarnaowca.org, e-mail: fundacja@czarnaowca.org, tel. 0 609 734 331
KRS: 0000325626, NIP: 6751410960, REGON: 120874878

Wegetarianizm i weganizm

Przedstawiciele i przedstawicielki badanych organizacji nie są zgodni co do kwestii wegetarianizmu i weganizmu. Część aktywnie promuje wegetarianizm informując o walorach zdrowotnych i smakowych wegetariańskich posiłków lub podkreślając etyczny aspekt diet roślinnych:

„Próbujemy ludzi przekonywać taką okrężną drogą: głęboka ekologia, natura to jest coś świętego, coś ważnego, nie masz prawa jej niszczyć, zwierzęta też musisz szanować, zacznij od zdrowej żywności albo od upraw ekologicznych, jeśli wybierasz się na wczas to zacznij zwracać uwagę czy stosuje się tam dobre, zdrowe zasady ekologiczne, najczęściej są to rolnictwa bioturystyczne, agroturystyka, zwracaj uwagę na to, co będziesz robił, jadł, przez ten okres możesz zmienić dietę – i to tak powoli. Bo jeśli ktoś prędzej czy później zajmie się głęboką ekologią to też dojdzie do tych samych wniosków naturalnie, bez wysiłku. I zmieni dietę na makrobiotyczną, wegetariańską czy inną zdrową dietę, która nie będzie związana z eksploatacją zwierząt albo z minimalną eksploatacją zwierząt” (o4).

Co ciekawe, jeden z działaczy przyznał, że słowo „wegetarianizm” budzi w Polsce negatywne skojarzenia. Z tego względu, jego organizacja w jednej ze swoich kampanii unikała tego słowa:

„Wydaje mi się, że jesteśmy organizacją, która prowadzi najwięcej akcji promujących dietę pozbawioną składników pochodzenia zwierzęcego. Tak to nazywam, ponieważ niekoniecznie skuteczne jest mówienie o weganizmie, czy nawet wegetarianizmie bardzo często, bo ludzie mają pewne utarte stereotypy już związane z samymi tymi nazwami i te stereotypy zamykają ich w ogóle na jakąkolwiek argumentację i na słuchanie nawet najsensowniejszych argumentów” (o3).

Obok tej ostrożnej strategii powolnego przekonywania do wegetarianizmu stosuje się też bardziej bezpośrednie taktyki, takie jak pokazywanie cierpienia maltretowanych zwierząt:

„Niemałże każdy Polak je mięso i dlatego chcemy ten temat poruszać jak najmocniej i w różny sposób, żeby uświadamiać ludzi, że to, co się dzieje, że te miliony zwierząt zabijanych codziennie, bo to nie dzieje się w jakimś konkretnym sezonie, te zwierzęta po prostu cierpią codziennie. Nikt o nich nie mówi, nikt o nich nie chce pisać, ludzie tłumaczą się wieczną tradycją i tym, że od zawsze się zabijało zwierzęta i tym, że one zawsze służyły” (o10).

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Projekt „Sieć OFF – Ogólnopolskie Forum Fauna”
współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Fundacja Czarna Owca Pana Kota
ul. Dietla 45/13, 31-039 Kraków
www.czarnaowca.org, e-mail: fundacja@czarnaowca.org, tel. 0 609 734 331
KRS: 0000325626, NIP: 6751410960, REGON: 120874878

Według badanych, tradycyjna dieta Polaków miałaby nie sprzyjać popularności diety wegetariańskiej. Nie bez znaczenia są również wpływy lobby hodowców:

„No bo jeśli wegetarianizm daje nam lepsze zdrowie, co jest bezsprzeczne, to kto ma o tym mówić: sadownicy? Nawet nie mają takich możliwości i narzędzi. Za to dużo słyhać o zdrowotności mleka, wieprzowiny, wołowiny i ryb – dlatego, że są potężne grupy producenckie, które stać na wydawanie milionów złotych na promocję tego typu pokarmu” (o3).

Cześć rozmówców i rozmówczyń uznawała, że sama promocja wegetarianizmu jest działaniem niewystarczającym. Argumentowali, że w dobie rozwoju hodowli przemysłowej pozyskiwanie produktów odzwierzęcych będzie zawsze się wiązało z cierpieniem zwierząt oraz brakiem szacunku do nich:

„Zwierzę hodowlane, nazwane tak przez ludzi, ma takie samo prawo do życia w spokoju i do realizacji swoich potrzeb naturalnych, jak nasz ukochany pies czy kot. Dlatego robimy takie rzeczy. I dlatego chcemy promować weganizm, nawet nie wegetarianizm, ponieważ przemysł mięsny jest ściśle powiązany z przemysłem mleczarskim, z produkcją jaj – to wszystko jedno wynika z drugiego. Nie ma możliwości na humanitarny chów przemysłowy, nie ma możliwości w obecnych czasach na humanitarną hodowlę zwierząt, a nie mówiąc już o humanitarnej śmierci” (o10).

Inne organizacje nie promują niejedzenia mięsa, ale zostawia swoim członkom pewne pole do manewru. W organizacjach niesformalizowanych działania na rzecz wegetarianizmu mają charakter indywidualny:

„Ja próbuję być weganką, natomiast koleżanki często twierdzą, że chętnie nie jadły by mięsa, ale najczęściej pada argument, że albo „mój mąż musi jeść mięso”, albo (druga nasza prezes) – jej mąż gotuje mięso w związku z tym ona nie może odmówić (...) a, prawdę mówiąc, staram się tak jak już powiedziałam – nasza działalność jest taka bardzo jakby niesformalizowana, w związku z tym ja np. wcale nie widzę przeciwwskazań do współpracy z innymi fundacjami w promowaniu tego typu działań” (o2).

Pojawiły się również głosy sceptyczne wobec wegetarianizmu czy weganizmu. Zdaniem jednej z badanych niejedzenie mięsa nie jest skuteczną metodą na poprawienie sytuacji zwierząt w Polsce:

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Projekt „Sieć OFF – Ogólnopolskie Forum Fauna”
współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Fundacja Czarna Owca Pana Kota
ul. Dietla 45/13, 31-039 Kraków
www.czarnaowca.org, e-mail: fundacja@czarnaowca.org, tel. 0 609 734 331
KRS: 0000325626, NIP: 6751410960, REGON: 120874878

„Ja osobiście nie jestem wegetarianką i mam takie swoje własne poglądy na temat promowania. To chodzi o to, jak to promować i w jaki sposób argumentować fakt, że się nie je mięsa. Moje osobiste zdanie jest takie, że wielu ludzi po prostu zbyt agresywnie promuje niejedzenie mięsa i nie ma praktycznie logicznych argumentów na promowanie tego rodzaju zachowań. Moje zdanie jest takie, że jeśli ja nie będę jadła mięsa to wcale nie znaczy, że mniej zwierząt w Polsce będzie zabijanych. Uważam, że trzeba zacząć zupełnie z innej strony: zbyt dużo jedzenia się marnuje w tym kraju, trzeba zacząć ludzi uczyć, żeby w bardziej rozsądny sposób dokonywać zakupów, trzeba zerwać z tradycją wieloletnią, tysiącletnią, z zakupami na święta i tego rodzaju rzeczami” (o1).

Z powyższego zestawienia wynika, że w kwestii promocji wegetarianizmu i weganizmu organizacje prozwierzęce nie mają wspólnego stanowiska. Nie jest to jedyna z różnic ideologicznych, która pojawiała się w badaniu. Kontrowersyjną kwestią jest również praca zwierząt. Dla niektórych aktywistów i aktywistek jazda konna czy wykorzystywanie psów w ratownictwie były moralnie wątpliwe jako sprzeczne z uznaniem podmiotowości zwierzęcia:

„Czasami się to wydaje takie – nie chcę mówić, że to walka z wiatrakami, bo nie lubię tak określać – ale faktycznie, dajemy z siebie tyle, ile się da, mówimy o tym głośno, robimy coś, a co z tego, jeżeli część organizacji, które zajmują się zwierzętami nie widzi w tym problemu, że ludzie noszą futra, że są zabijane zwierzęta na mięso, że są używane konie do sportu. Ba! Jest przecież gro fundacji, które zajmują się hipoterapią, dogoterapią. A nikt mi nie powie, że zwierzęta pracujące to jest dla nich naturalne i one się z tego cieszą. Ja w takie bzdury po prostu nie wierzę. Zresztą jest na Zachodzie, o tym mało się mówi, coraz więcej głosów przeciwnych wykorzystywaniu delfinów i orek” (o7).

Dla innych organizacji praca zwierząt jest w zasadzie sednem działalności. Przedstawicielka tego rodzaju organizacji broniła pracy psów mówiąc, że jest to rozwój naturalnych predyspozycji określonych ras psów:

„Hasło „wykorzystanie psów” jest tak naprawdę określeniem pejoratywnym w środowisku prozwierzęcym, to prawda. Dlaczego psy nie chciałyby pracować? Pracujemy z psami, które są predysponowane do pewnej pracy, one zostały wyhodowane i ukierunkowane przez człowieka, przez hodowlę do danej działalności. I o ile np. nie zmuszam swoich nowofundlandów do tego, żeby stróżowały czy pilnowały obejścia, o tyle one chętniej pracują w wodzie, bo to jest ich naturalne środowisko, chcą to robić. Zdarzają się takie psy w Fundacji, które absolutnie nie nadają się – i nikt na siłę nie

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Projekt „Sieć OFF – Ogólnopolskie Forum Fauna”
współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Fundacja Czarna Owca Pana Kota
ul. Dietla 45/13, 31-039 Kraków
www.czarnaowca.org, e-mail: fundacja@czarnaowca.org, tel. 0 609 734 331
KRS: 0000325626, NIP: 6751410960, REGON: 120874878

pcha psa, który w momencie krytycznym nie poradzi sobie, bo się nie nadaje, nie wykazuje odpowiednich cech. Ale czy to powoduje, że pies jest wyrzucany, oddawany do schroniska? Absolutnie nie, bo nasze psy to są nasi przyjaciele, niezależnie od ich umiejętności. Tak jak się kocha dziecko, które ma w szkole trójki” (o6).

Inne różnice dotyczyły celów działania. Część badanych skupiała się na konkretnych projektach, inne osoby mówiły o potrzebie szerszych zmian świadomości społecznej. Jedna z badanych wyraziła przekonanie, że praca na rzecz zwierząt to ciąg powtarzalnych czynności, porównywany z innymi uznawanymi za kobiece aktywnościami:

„Zacznę od tego, że ja mam taką swoją teorię, dlaczego mężczyźni się nie biorą za pomoc zwierzętom. Ponieważ wydaje mi się, że mężczyźni są bardziej konkretnymi istotami niż kobiety i potrzebują mieć początek swojej pracy i zakończenie tej pracy. Natomiast wydaje mi się, że jednak w kwestii pomocy zwierzętom tego końca jeszcze nie widać i nie będzie go widać przez dłuższy czas, na pewno przez taki, który jest namacalny i rzeczywisty do zrealizowania” (o1).

Prawa zwierząt prawami człowieka?

Kolejną sporną kwestią może być próba łączenia działań na rzecz praw zwierząt z działaniami na rzecz praw człowieka. Zainteresowanie to, jak wynika z wypowiedzi jednej z badanych jest na razie jednostronne – szeroko pojmowane organizacje działające na rzecz praw człowieka nie są zainteresowane pracą na rzecz zwierząt:

„Moim zdaniem to wszystko się powinno łączyć, bo ja np. nie rozumiem ludzi, którzy walczą o prawa człowieka, prawa ludzi, prawa krajów trzeciego świata, kobiet, mniejszości narodowych – i totalnie spychają prawa zwierząt. To jest właśnie ten szowinizm, o którym mówimy: że zwierzęta nie są godne tego, żeby zostać objętymi jakąkolwiek debatą odnośnie etyczności postępowania. Ale dla mnie to jest nieuniknione. To, że ja jestem weganką, dla mnie zwierzęta są najważniejsze, dlatego że ludzie o nich nie mówią, nawet niektóre osoby ze środowiska je bagatelizują – nie wyklucza tego, że ja bym chciała, żeby nie krzywdzić ludzi” (o10).

Walka o równe prawa dla wszystkich, jak zaznacza zainteresowana nie jest, wbrew powszechnemu przekonaniu, grą o sumie zerowej, w której zwierzęta wygrywają, a ludzie tracą (lub na odwrót).

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Projekt „Sieć OFF – Ogólnopolskie Forum Fauna”
współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Fundacja Czarna Owca Pana Kota
ul. Dietla 45/13, 31-039 Kraków
www.czarnaowca.org, e-mail: fundacja@czarnaowca.org, tel. 0 609 734 331
KRS: 0000325626, NIP: 6751410960, REGON: 120874878

W pozostałych wypowiedziach, z jednym wyjątkiem, nie pojawiały się jednak odniesienia do sytuacji mniejszości (narodowych i seksualnych) lub praw człowieka.

Niektóre organizacje widzą potrzebę zmiany społeczno-gospodarczej obejmującej zmianę stylu konsumowania. Takie przekonanie jest konsekwencją szerszego światopoglądu, w myśl którego zwierzęta i ludzie tworzą część szerszego ekosystemu. Te relacje miałyby być zaburzone przez rozwój konsumpcji i wynikające z niej dążenie do podporządkowania zwierząt, które przejawia się nie tylko w jedzeniu mięsa, ale także w wykorzystywaniu pracy zwierzęcej. Konsekwencją tego poglądu jest przekonanie, że sam wegetarianizm nie jest wystarczający:

„Bo to dzięki walce z systemem będziemy walczyć o zwierzaki: nie kupując produktów masowej konsumpcji i komercji, nie jedząc mięsa, nie chodząc w futrach, nie promując takiego zgubnego stylu życia, jaki teraz jest. Będziemy tym samym chronić zwierzaki i przyrodę. To jest bardzo prosta droga, po prostu wszyscy idą na wygodę i nikt tego nie chce. Czy tak trudno zrezygnować z codziennego jedzenia mięsa? Może ktoś nie potrafi nie jeść, ale to niech zje sobie to mięso, jak już naprawdę musi, raz na niedzielę, kiedyś tak bywało. Czy każdy musi chodzić w futerku, a jak nie stać go na futerko, czy musi mieć przypinkę z futerka? Nie. Czy trzeba używać kosmetyków znanych, reklamujących się firm? Nie, wystarczy czasem naprawdę dobre szare mydło i polskie tanie kosmetyki, które nie są testowane na zwierzętach – i nic do szczęścia nie potrzeba. Tak samo z marnowaniem jedzenia. Czerstwy chleb można odświeżyć na dziesiątki sposobów, ze ścinek obierków można zrobić jeszcze potrawę. Tak jak mówię, to jest cały system, całe koło, które należy po prostu trzymać” (o7).

Inna organizacja aktywnie współpracuje z ruchami broniącymi innych mniejszości, dostrzegając wspólnotę doświadczeń różnych grup dyskryminowanych:

„Podjęliśmy już taką współpracę przy okazji 11 listopada na przykład jak również przy okazji Parady Równości, więc jak najbardziej prawa zwierząt są jakąś logiczną kontynuacją praw człowieka i jeżeli możemy się wypowiedzieć w sprawie praw człowieka czy znaleźć czas na jakieś uczestnictwo, to to robimy. Są ludzie, którzy działają jednocześnie w kilku grupach, tzn. działają w ruchu prozwierzęcym, antyfaszystowskim, feministycznym – nie mamy z tym żadnego problemu, pięknie nam się to wszystko składa w jedność. (...) Jeśli patrzeć na świat w jakiś sposób to naprawdę, widząc połączenia między tymi ideami, one są podobne: zawsze ktoś jest na straconej pozycji, komuś brakuje praw, przywilejów, kto jest dyskryminowany. Akurat największą grupą są zwierzęta z pewnością” (o8).

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Projekt „Sieć OFF – Ogólnopolskie Forum Fauna”
współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Fundacja Czarna Owca Pana Kota
ul. Dietla 45/13, 31-039 Kraków
www.czarnaowca.org, e-mail: fundacja@czarnaowca.org, tel. 0 609 734 331
KRS: 0000325626, NIP: 6751410960, REGON: 120874878

Część organizacji prozwierzęcych widzi zatem potrzebę zmiany społecznej, podczas gdy inne dążą raczej do poprawy sytuacji zwierząt w ramach istniejącego porządku. Ten aspekt wydaje się być główną (co nie znaczy jedyną) linią podziału organizacji działających na rzecz zwierząt. Bez działań na zmiany społecznej organizacje raczej będą się starały wywalczyć więcej przestrzeni dla zwierząt w ramach istniejącego porządku, nie kwestionując obecnego systemu społecznego. Inne optują za radykalną zmianą porządku społecznego, na skutek której prawa „wszystkich istot żywych” byłyby jednakowo szanowane.

Te różnice światopoglądowe mogą utrudnić tworzenie ruchu na rzecz praw zwierząt skupiającego wiele organizacji. Nie oznacza to jednak, że należy udawać, że różnic nie ma. Truizmem by było przekonywanie o walorach rozwojowych debat i wymian światopoglądowych, ponadto różnice światopoglądowe nie muszą oznaczać braku możliwości podejmowania działań na rzecz konkretnych celów (przykładem tutaj mogłyby być planowane zmiany w ustawie o ochronie zwierząt, które uderzają w organizacje prozwierzęce).

Tworzenie sieci podmiotów działających na rzecz zwierząt mogłoby również być korzystne dla wsparcia karmicielek kotów, które – jak wynika z kolejnego rozdziału – są grupą szczególnie narażoną na ataki.

2.2 Historie karmicielek

Działania karmicielek nie ograniczają się wyłącznie do dokarmiania zwierząt. Jak wskazują wypowiedzi uczestniczek badania, dokarmianie kotów jest często elementem szerszego zaangażowania w życie społeczne lub też łączy się z innymi działaniami na rzecz zwierząt: „opieką weterynaryjną, znaczy się dostarczaniem do weterynarza, szczepieniami, bardzo smutnymi zdarzeniami kiedy koty ulegały wypadkom i wtedy trzeba było po prostu godnie je pochować, żeby ktoś ich nie wyrzucił do kontenera. No i takie sprawy z tym związane. I odpieraniem ataków na koty” (k1). Działania karmicielek nie ograniczyły się tylko do opieki nad kotami: „wszystko, jeżdżę, wszystko co się rusza trzeba karmić, co żyje. Jeże oczywiście, biegną wszystkie (...). One tak biegają, że jak ja idę „tup, tup, tup” i kota odpędzają. A ja przecież nie mogę im się... Tam też karmię gołębie” (k2).

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Projekt „Sieć OFF – Ogólnopolskie Forum Fauna”
współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Fundacja Czarna Owca Pana Kota
ul. Dietla 45/13, 31-039 Kraków
www.czarnaowca.org, e-mail: fundacja@czarnaowca.org, tel. 0 609 734 331
KRS: 0000325626, NIP: 6751410960, REGON: 120874878

Takie działania wiążą się nie tylko z kosztami finansowym (jedna z karmicielek wspomniała o kwocie 600 złotych miesięcznie), ale z zagrożeniem agresją fizyczną i słowną. Agresja stosowana wobec karmicielek przybierała następujące formy

1. Sabotaż pracy:

„Zamykają okienka, wymyślają, wyrzucają miseczki – przecież miseczki są non stop wyrzucane. Później, co oni tam jeszcze robią, piwnice, jakby któraś gdziekolwiek była niezakratowana to zamykają okienka” (k2). Czasami mieszkańcy podejmują również próby interwencji w administracji: „Okienko, przez które wchodziły koty było... to znaczy to było okienko uchylne do góry później, na początku to było okienko otwierane, więc myśmy wyjęli tę szybę, wstawiliśmy część szyby, a na tej części, którą przechodziły koty, zabezpieczona była ta krawędź, była powieszona taka gruba szmatka, żeby po prostu kot wszedł, a nie było zimno. To przez jakiś czas to zabezpieczenie przed chłodem było regularnie zrywane, natomiast chodził jeden z sąsiadów i zbierał podpisy, że w piwnicy jest zimno. Dostałam pismo ze spółdzielni mieszkaniowej, na który w zdecydowanym, nie ostrym, ale zdecydowanym tonie odpowiedziałam, że jest to jedno z najcieplejszych miejsc w piwnicy” (k1).

2. Agresja słowna:

„Swego czasu w zimie wyrzucił jej syn i jeszcze mi powiedział – powiedzieć jak powiedział? „Ku*** stara spi***** stąd” (k3).

3. Agresja fizyczna:

„Moja córka tam mieszka też, właśnie ta pani mieszka w 1, moja córka w 3. I raz szłam wieczorem od córki i szli oni wszyscy. To ten syn mnie tak pchnął, że upadłam. No ale co mam zrobić? Córka tam zadzwoniła do nich, to odłożyli słuchawkę, trzasnęli. No i cóż, po prostu trzeba to wszystko znieść. Nie poszłam na policję, bo to nic nie da.” (k3). W dalszym ciągu wypowiedzi karmicielka zaznaczyła, że nie poszła na policję również z obawy o życie swoich podopiecznych: „Ale ja nie poszłam na policję, ani nigdzie, bo myślę sobie – to się odbije na zwierzętach, bo jeszcze powiedział, że otruje te zwierzęta.”

4. Agresja skierowana w stronę kotów

„Stółówkę urządziliśmy w piwnicy swojej własnej, na początku to było w korytarzu, była jeszcze kuweta na wszelki wypadek, no to wszystko było niszczone, dolewano denaturat do tego jedzenia – oczywiście kot tego nie tknął, ale jedzenie było zniszczone, a kot głodny.” (k1).

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Projekt „Sieć OFF – Ogólnopolskie Forum Fauna”
współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Fundacja Czarna Owca Pana Kota
ul. Dietla 45/13, 31-039 Kraków
www.czarnaowca.org, e-mail: fundacja@czarnaowca.org, tel. 0 609 734 331
KRS: 0000325626, NIP: 6751410960, REGON: 120874878

Badane radzą sobie z agresją na różne sposoby. Część pań stara się unikać konfrontacji, karmiąc w godzinach nocnych:

„w tej chwili moje karmienie zaczyna się o godzinie... 21.30 wychodzę z domu. Wracam godzina 00.02 autobusem nocnym, tu przyjeżdżam na wpół do pierwszej (...). Więc moje karmienie zaczyna się tak: ulica D., w wielkiej dyskrecji, bo jest taki diabeł – Francuz... kilka razy miałam z nim styczność... „prywatna posesja, co pani tu robi, skąd pani ma klucz” (k2).

Inne panie nie unikają konfrontacji z agresorami:

„Z tym, że ja z rozmowy z innymi karmicielami, z różnych takich opowiadań wiem, że najczęściej są to osoby starsze i takie słabe, w tym sensie psychicznym i społecznym. One chodzą nocą, natomiast ja robiłam to jawnie i jeżeli ktoś mi stanął na drodze, to dawałam opór. Znaczący nie tam wyzywając i wdając się w awantury, ale zdecydowanie i stanowczo – karmić będę, dlatego że to ja czynię dobro, a jeżeli to się komuś nie podoba, to albo niech się zajmie inną formą działalności, albo... Często było „to zwierzętom się pomaga, a dzieci są głodne, dzieciom się nie pomaga!” – moje pierwsze pytanie zawsze było: „a ilu dzieciom Pan/ Pani pomogła?”. I w tym momencie następowała cisza i był koniec rozmowy” (k1).

Historia innej karmicielki sugeruje, że tego typu incydenty były zgłaszane na policję, a sprawcy czują się bezkarni:

„Później to już nie wiem co, bo przyjechało pogotowie, zabrało mnie, byłam do 1 w nocy w Hucie, no i ja później przyjechałam do domu, byłam bez grosza, poprosiłam tam takiego pana, żeby zadzwonił do mojej wnuczki i ona przyjechała po wpół do 2 w nocy. No i co dalej? Moja córka dzwoniła do mnie, mówi mamó daj spokój, bo ja mieszkam tam jeszcze mogą nam coś zrobić albo podpalić mieszkania” (k3).

Karmicielki na ogół działają w pojedynkę, sporadycznie korzystając z wsparcia większych organizacji pozarządowych. Co ciekawe, nie oczekują wsparcia finansowego. Są raczej zainteresowane datkami rzeczowymi w postaci karmy dla kotów, ponadto same w miarę możliwości wspierają wybrane organizacje:

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Projekt „Sieć OFF – Ogólnopolskie Forum Fauna”
współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Fundacja Czarna Owca Pana Kota
ul. Dietla 45/13, 31-039 Kraków
www.czarnaowca.org, e-mail: fundacja@czarnaowca.org, tel. 0 609 734 331
KRS: 0000325626, NIP: 6751410960, REGON: 120874878

„Więc... ja w „ciuchach” kupuję bardzo ładne, w bardzo dobrym stanie zabawki, a można je kupić już za złotówkę, 1,50 zł, i założymy, że za te 10 zł jest 7 zabawek (...), a jeżeli im się uda to sprzedać, to mają nie 10 zł, tylko trochę więcej. Także 10 zł może się rozmnożyć. A oprócz tego to jeszcze jak mam pieniądze, to jeszcze kupuję od nich coś, jeszcze wpłacam do skarbonki, jeżeli nic nie ma” (k1).

Pytane o organizacje prozwierzęce, karmicielki postulują podjęcie działań na rzecz stworzenia szerszego ruchu na rzecz zwierząt:

„Ja bym to widziała, że powiedzmy działając każda sobie stworzyłyby taką federację, bardzo luźną organizację. Ale chodzi o to, że tak jak było w przypadku obywatelskiego projektu ustawy o ochronie zwierząt, gdzie właściwie wszyscy działali w tym samym kierunku, nawet trudno powiedzieć wspólnie, bo każdy zbierał podpisy i propagował to we własnym otoczeniu i w sposób sobie właściwy i to już stanowi spory nacisk” (k1).

Przykładem takiego skutecznego nacisku jest, zdaniem badanej, deklaracja prezydenta Komorowskiego o wycofaniu się z polowań.

Co się tyczy polityki na poziomie lokalnym, to badane doceniały działania takie jak: skierowanie pewnej puli środków na sterylizację zwierząt. Jedna z badanych krytykowała brak zdecydowanych działań w sprawie utworzenia cmentarza dla zwierząt, a całość polityki władz miasta podsumowała następująco: „Z moich obserwacji bym to tak określiła, że jest przyjazna, ale bez euforii” (k1).

Warto zaznaczyć, że dokarmianie bezdomnych kotów nie spotykało się wyłącznie z negatywnymi reakcjami. Czasem karmicielki są również wspierane przez zwykłych ludzi:

„Zdarza się nawet tak, że... teraz ostatnio tak nie było, ale (...) szedł jakiś facet w odwiedziny do swojej rodziny. „O, Pani karmi kotka?” – ja mówię „tak”. „O, to ja się dołączę” – dał mi nawet 100 zł” (k1).

„Z przychylnymi? Kiedyś na przystanku tu się spotkałam, ale znam tego młodzieniaszka, który mnie po rękach całował, że ja taką pracę wykonuję wspinałam. To był mężczyzna, młody, całkiem młody (k2).

Ze relacji badanych wynikało jednak, że takie przypadki należały do rzadkości.

Fundacja Czarna Owca Pana Kota
ul. Dietla 45/13, 31-039 Kraków
www.czarnaowca.org, e-mail: fundacja@czarnaowca.org, tel. 0 609 734 331
KRS: 0000325626, NIP: 6751410960, REGON: 120874878

Pytane o przyczyny agresji karmicielki wskazują na nienawiść do zwierząt i naturę ludzką („bo to złe ludzie są”). Trudno jednak na podstawie uzyskanych wypowiedzi wnioskować o przyczynach agresji skierowanej w stronę karmicielek. Niechęć do bezdomnych zwierząt może być jednym z kilku czynników, wśród pozostałych mógłby się znaleźć brak szacunku do osób starszych i mniej zamożnych. Na obecnym etapie badań, nie dysponujemy jednak materiałami, które umożliwiłyby zweryfikowanie podobnych tez.

Podsumowanie

Pomimo skromnych środków, karmicielki wykonują ogrom nieodpłatnej pracy. Ich starania nie tylko nie są dostrzegane, ale wręcz spotykają się z agresją i przemocą. Karmicielki nie mogą liczyć na interwencję policji, powinny zatem dostawać szczególne wsparcie od organizacji prozwierzęcych – nie tylko materialne, ale także organizacyjne. Utworzenie sieci karmiących osób mogłoby poprawić ich bezpieczeństwo, oraz, na szerszą skalę, przyczynić się do poprawy dobrostanu zwierząt miejskich.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Projekt „Sieć OFF – Ogólnopolskie Forum Fauna”
współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Fundacja Czarna Owca Pana Kota
ul. Dietla 45/13, 31-039 Kraków
www.czarnaowca.org, e-mail: fundacja@czarnaowca.org, tel. 0 609 734 331
KRS: 0000325626, NIP: 6751410960, REGON: 120874878

Epilog – aktywiści i aktywistki w mediach

Wprowadzenie

Jak wspomniano w poprzednim rozdziale, współpraca z mediami mogłaby wpłynąć pozytywnie na relacje organizacji prozwierzęcych z władzami lokalnymi i służbami mundurowymi. Z relacji badanych wynika, że lokalne media czasami wykazują zainteresowanie działalnością na rzecz zwierząt – proszą o udzielenie wywiadów, umieszczają w lokalnych newsach. Czasem, w zależności od inicjatywy organizacji, współpraca z lokalnymi mediami ma charakter stały:

„Wdarliśmy tak naprawdę do mediów lokalnych w tym roku, może jakoś pod koniec zeszłego roku i bardzo sobie chwalimy zwłaszcza prasę, bo właściwie medium lokalnym jest jeszcze telewizja prywatna, w której nie zaistnieliśmy i chyba nie zaistniejemy na razie. Natomiast w gazecie mamy stały kącik, możemy wystawiać zdjęcia zwierząt i opisy, że szukają domu, możemy pisać jakieś artykuły prozwierzęce i właśnie pielęgnacyjne. Nie są to jakieś specjalnie ciepłe stosunki, ale poprawne i wystarczające” (o1).

„Promujemy wszelkimi możliwymi kanałami, jakimi tylko istnieją na tym świecie, czyli przede wszystkim oczywiście współpraca z mediami. Bo nawet najbardziej liczna demonstracja, na której jest, w przypadku akcji prozwierzęcych, kilkadziesiąt osób, kilkaset maksymalnie – to jest te kilkaset osób plus drugie tyle, które zobaczą to. Więc w momencie, kiedy zachęcimy media do przybycia na taki event, to wtedy z tych kilkuset osób robi nam się kilka milionów, jeśli telewizja to pokaże. Ja myślę, że warto dbać, nie warto się na media obrażać i próbować ich od razu zreformować, i się zżymać na to, że pokazują sensację. Trzeba poznać te mechanizmy i trzeba je wykorzystywać” (o3).
Jak wynika z innych wypowiedzi, niekiedy dziennikarze sami inicjują kontakty.

Część organizacji przedostaje się też do mediów wykorzystując nieformalne kontakty z dziennikarzami zatrudnionymi w mediach lokalnych. Często wejście do mediów lokalnych dawało możliwość zaprezentowania punktu widzenia osób zaangażowanych w pracę nad rzecz zwierzętami i stwarzało możliwość przełamania stereotypów. Co ciekawe, nawet w przypadku karmicielek, które (jak

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Projekt „Sieć OFF – Ogólnopolskie Forum Fauna”
współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Fundacja Czarna Owca Pana Kota
ul. Dietla 45/13, 31-039 Kraków
www.czarnaowca.org, e-mail: fundacja@czarnaowca.org, tel. 0 609 734 331
KRS: 0000325626, NIP: 6751410960, REGON: 120874878

wskazują badania umieszczone w części drugiej) nie cieszą się społecznym szacunkiem, zdarzył się artykuł przedstawiający je w korzystnym świetle, podkreślający ich zasługi i ciężką pracę⁸ :

„Diabeł jeden! Ale ja i tak się nie poddałam – mówi pani Anna, która ma konspiracyjne doświadczenie. Jako 10-letnia dziewczynka przemycała przez hitlerowskie posterunki kenkartę dla swojego brata. To właśnie przy ul. Kopernika pracowała kilkadziesiąt lat jako pielęgniarzka. Wtedy zaczęła dokarmiać tamtejsze kotki, których było około 60. – To były ciężkie czasy, lata 50. Śmiertelność była wysoka, narzędzia prymitywne. Ale dyrektor był pobłażliwy dla mnie i kotków. Jego żona bardzo je lubiła”.

Na zainteresowanie mediów może mieć również wpływ zakres działalności organizacji. Te, które zajmują się zwierzętami domowymi mogą łatwiej zdobyć kontakty medialne niż lobbujące za zwiększeniem praw wszystkich zwierząt. Zdaniem jednego z badanych, przyczyna tego stanu rzeczy nie tylko była związana z kwestią akceptacji społecznej, ale także z uwagi na uwikłanie mediów w relacje z producentami mięsa, którzy są silną grupą reklamodawców. Zdarza się też, że bardziej śmiałe inicjatywy są odrzucane jako sprzeczne z linią polityczną mediów. Opieka nad zwierzętami domowymi jest natomiast postrzegana jako działanie apolityczne.

Osobnym zagadnieniem jest skuteczność medialnym komunikatów. Historia jednego z uczestników badań wskazuje, że mogą działać mobilizująco na służby mundurowe:

„Jakiś czas temu jakaś sprawa była nagłaśniana i mieli [policja] taką zieloną skrzynkę, gdzie można było zgłaszać przypadki znęcania się nad zwierzętami i nawet dość szybko reagowali. Teraz temat znów nie jest taki medialny, więc ta współpraca jest trochę gorsza” (o4).

Z drugiej strony jednak, jakość części materiałów pozostawia wiele do życzenia. Media interesują się przede wszystkim materiałami o charakterze sensacyjnymi, nie są natomiast zainteresowane dokumentowaniem codziennej pracy organizacji:

„Generalnie media pokazują straszne rzeczy, które się dzieją, nie mówi się o takich ludziach jak my: takich fajnych, którzy niosą pomoc i po prostu zwyczajnie szukają domów dla niezliczonej ilości

8 Marta Paluch „Miłość, która zaczyna się od kanapki, czyli co gra w duszach karmicieli kotów. Tekst opublikowany w krakowskim portalu „Nasze Miasto” <http://krakow.naszemiasto.pl/artykul/galeria/1538339,milosc-ktora-zaczyna-sie-od-kanapki-czyli-co-gra-w-duszach,id,t.html> (dostęp dn. 22.12.2012)

Fundacja Czarna Owca Pana Kota
ul. Dietla 45/13, 31-039 Kraków
www.czarnaowca.org, e-mail: fundacja@czarnaowca.org, tel. 0 609 734 331
KRS: 0000325626, NIP: 6751410960, REGON: 120874878

zwierząt. Nie mówi się w mediach o wolontariuszach, o tysiącach ludzi, którzy ofiarowują swoje własne domy, poświęcają swoją własną prywatność, swoje rodziny i robią fantastyczne rzeczy, czerpią z tego radość, są szczęśliwi z tego powodu, co robią” (o1).

Aktywiści i aktywistki w mediach ogólnopolskich

Te same zarzuty można przedstawić mediom ogólnopolskim, które rzadko poruszają temat działań na rzecz zwierząt. Wyjątkiem na tym tle był tygodnik „Przekrój”, który po kolejnej zmianie redakcji w 2012 roku stał się czasopismem o charakterze lewicowym. Ten zwrot polityczny sam w sobie nie oznaczał oczywiście automatycznego zainteresowania prawami zwierząt, szczególnie w polskich warunkach, gdzie jak wskazywały niektóre wypowiedzi badanych, kwestie obrony praw zwierząt są raczej marginalizowane w szeroko pojmowanym ruchu lewicowym. Niemniej jednak, 10 kwietnia 2012 roku z ukazał się numer tematyczny „Przekroju”, gdzie znalazły się kwestie nieporuszone do tej pory w publicznej debacie. Dwa artykuły zostały udostępnione nieodpłatnie w Internecie.

Z punktu widzenia naszych rozważań najbardziej interesujący jest wywiad zatytułowany „Jedno kochasz, drugie zjadasz?”⁹, przeprowadzony przez Magdalenę Orlińską, ponieważ ten artykuł został skomentowany, więc daje możliwość wglądu w reakcje.

Zdaniem Dariusza Gzyry, aktywisty Stowarzyszenia Empatia, głównym źródłem problemów z prawami zwierząt jest powszechne przekonanie, że zwierzęta powinny służyć człowiekowi. Bez zmiany tego sposobu myślenia, wszystkie inne działania będą tylko korektą niesprawiedliwego systemu (przykładem może być praca na rzecz zwierząt w schroniskach. Podobnie, „wegetarianizm to dziś anachronizm”, zauważa Gyra, mówiąc o cierpieniach zwierząt spowodowanych przez hodowlę w celach konsumpcji nabrała). Temat cierpień zwierząt jest nie tylko spychany na margines, ale także przysłonięty działaniami lobby producentów. Jedynym rozwiązaniem w tej sytuacji jest weganizm, czyli niespożywanie produktów pochodzenia zwierzęcego.

Ten wywiad jest szczególnie ciekawy, ponieważ daje możliwość śledzenia interakcji z odbiorcami.

Artykuł skomentowało łącznie 28 osób. Połowę (14) stanowiły komentarze pozytywne, które można podzielić na 3 kategorie:

9 Wywiad ukazał się w tygodniku „Przekrój” z dnia 10 kwietnia (<http://www.przekroj.pl/arttykul/856106.html>) Dostęp dn. 22.12.2012

Fundacja Czarna Owca Pana Kota
ul. Dietla 45/13, 31-039 Kraków
www.czarnaowca.org, e-mail: fundacja@czarnaowca.org, tel. 0 609 734 331
KRS: 0000325626, NIP: 6751410960, REGON: 120874878

- podziękowania za artykuł („Wspaniała inicjatywa, artykuł bardzo ciekawy i potrzebny dzisiejszemu społeczeństwu, nawet jeżeli tylko 1% z tych, którzy go przeczytają zastanowi się nad swoim postępowaniem i zechce coś zmienić, to warto. Brawo!”);
- głosy weganek i wegan, dla których istotne było że tematyka weganizmu została poruszona na łamach mediach głównego nurtu;
- argumenty za weganizmem jako kolejnym etapem w rozwoju człowieka („Jestem pewna, że za 10-20 lat ludzie będą mówić „Jak to możliwe, że ludzie przyczyniali się do takich okrucieństw i niesprawiedliwości”? Tak samo jak my dziś nie jesteśmy w stanie zrozumieć, jak kiedyś funkcjonowało niewolnictwo, współcześni wytykają, wegetarian/wegan palcami, ale ludzie w przyszłości ich uznawać za pierwszych sprawiedliwych”).

Jeżeli chodzi o głosy przeciwników weganizmu, to można wyróżnić następujące kategorie:

- Egoizm – część komentujących ceniła sobie walory smakowe mięsa i nie miała zamiaru z nich zrezygnować - „A mnie tam po prostu smakował kotlet, tak zrobiony ze świni (...) smakował mi i to jest dla mnie ważne”. Ważnym elementem tego podejścia jest postrzeganie promocji weganizmu jako próby zamachu na swobodę wyboru jedzenia.
- Przekonanie, że człowiek jest z natury istotą wszystkożerną, zatem jedzenie mięsa jest dla niego czynnością naturalną („Jesteśmy jednym ze zwierząt w łańcuchu pokarmowym. Jesteśmy wszystkożerni i taki mamy organizm i żadne zakłęcia o moralności tego nie zmieniają. Jedne kochamy inne zjadamy – czy to dziwne? W obrębie własnego gatunku jednych ludzi kochamy innych nienawidzimy. Jedyne o co naprawdę trzeba walczyć, to okrucieństwo w stosunku do wszystkich żywych istot”). Z tym argumentem powiązane jest przekonanie, że niejedzenie mięsa i produktów pochodzenia zwierzęcego może być niebezpieczne dla zdrowia („Jeśli ktoś uważa, że bez mięsa będzie w pełni zdrowy to niech idzie lepiej pogadać z porządnym lekarzem. Większość wegetarian nie zdaje sobie z tego sprawy jak krzywdzą swój organizm, nie dostarczając mu białek i tłuszczów zwierzęcych”).
- Reductio ad absurdum część komentujących wyolbrzymiała postulaty Gzyry, sugerując że następnym krokiem będzie objęcie ochroną roślin („Zastanowiło mnie również zdanie „W ówczesnym świecie nie ma większej moralnej różnicy pomiędzy mięsem a innymi produktami pochodzącymi od zwierząt”. – Jakie mamy moralne prawo do niszczenia i uśmiercania roślin? Czy empatia dotyczyć ma wyłącznie istot posiadających mózg?”).

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Projekt „Sieć OFF – Ogólnopolskie Forum Fauna”
współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Fundacja Czarna Owca Pana Kota
ul. Dietla 45/13, 31-039 Kraków
www.czarnaowca.org, e-mail: fundacja@czarnaowca.org, tel. 0 609 734 331
KRS: 0000325626, NIP: 6751410960, REGON: 120874878

- Zarzucanie weganom hipokryzji („Nosicie butki skórzane? – pewnie też są sojowe prawda? tykacie antybiotyki w kapsułce z ŻELATYNY? Smakują wam żelki? Jogurciki barwione na czerwono? – Tak samo jak setki innych produktów które są wyrabiane bezpośrednio ze zwierząt lub przy ich udziale”). Osoba komentująca określiła również, czym jej zdaniem powinni zajmować się obrońcy praw zwierząt: „Skupcie się na tych co katują zwierzaki w domach,ogrodach, parkach etc, a nie dorabiacie sobie ideologię do tego żeby się po buntować i pozować na kogoś lepiej rozwiniętego czy na wyższym stopniu ewolucji” [pisownia oryginalna].
- Kwestionowanie równości zwierząt i człowieka. Co ciekawe, tego argumentu użyła osoba deklarująca się jako wegetarianin („Do tego moim zdaniem należy dążyć, a propozycja weganizmu jest nazbyt radykalna, spychając człowieka do pozycji zwierzęcia. Bo, czegokolwiek chcieliby weganie, człowiek – to nie jest zwierze sensu stricto. Można by rzec, że o ile zwierzęta są Boga przejawem, tak, jak rośliny, rzeki i skały – to człowiek stoi jednak obok niego. Dążność do zrównania się ze zwierzętami jest spowodowana pobudkami szlachetnymi, acz bardzo romantycznymi i fałszującymi obraz rzeczywistości, jaki dany jest nam oglądać”).
- Wskazywanie na różnice o charakterze etycznym pomiędzy jedzeniem mięsem a innych produktów odzwierzęcych („Jednocześnie co mi się nie spodobało, jako wegetarianinowi jest zdanie, że „Wegetarianizm natomiast to dzisiaj anachronizm. W ówczesnym świecie nie ma większej moralnej różnicy pomiędzy mięsem a innymi produktami pochodzącymi od zwierząt.” Zdanie to jest już w samym sednie nie logiczne. Jest różnica podstawowa: kura daje jajo nie tracąc życia. A sposób produkcji można zmienić – w przeciwieństwie do produkcji mięsa...”).
- Część komentarzy była również krytyczna wobec wegetarianizmu jako idei, która jest zbyt radykalna, żeby być popularną. Bardziej kompromisowym rozwiązaniem byłoby ograniczenie konsumpcji mięsa i promocja produktów pochodzących z chowu ekologicznego („Jem jajka, ser – tyle, że z chowu ekologicznego. Nie potępiam zresztą jedzenia mięsa jako takiego – potępiam jedynie jedzenie go codziennie, w dużych ilościach, i to pochodzącego z masowej produkcji. Gdyby człowiek jadł dziś mięso raz na dwa, trzy tygodnie – od święta, można rzec – problemu by nie było.”).
- Część krytyki była również uzasadniana troską o los zwierząt hodowlanych, które miałyby się stać niepotrzebne wraz z upowszechnianiem wegetarianizmu („Dajmy na to, że wszyscy ludzie w pewnym momencie zrezygnują z produktów odzwierzęcych. Mało prawdopodobne, ale przyjmijmy. Co stanie się ze wszystkimi zwierzętami hodowlanymi? Wypuści się je na wolność

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Projekt „Sieć OFF – Ogólnopolskie Forum Fauna”
współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Fundacja Czarna Owca Pana Kota
ul. Dietla 45/13, 31-039 Kraków
www.czarnaowca.org, e-mail: fundacja@czarnaowca.org, tel. 0 609 734 331
KRS: 0000325626, NIP: 6751410960, REGON: 120874878

niszcząc lokalne ekosystemy i narażając większość z nich na śmierć głodową? Oczywiście, nie. Zbuduje się dla nich krematoria. To dopiero będzie holocaust! :(Przypuśćmy teraz, że ludzie będą stopniowo przechodzić na weganizm i produkcja zwierząt domowych będzie stopniowo ograniczana. Efektem będzie wyginięcie gatunków hodowlanych, bo jednak pies lepiej nadaje się do trzymania w mieszkaniu, niż krowa. Czy naprawdę tego chcemy? Jestem za humanitarnym chowem zwierząt, bo to da się osiągnąć i nie będzie miało niechcianych konsekwencji (może oprócz wzrostu cen mięsa, ale to nam akurat wyjdzie na zdrowie!).”

Osoby popierające ideę weganizmu dwa razy odpowiedziały na krytykę, wskazując, po pierwsze, na skutki uboczne hodowli zwierząt, po drugie, że konsekwentnie unikają produktów pochodzenia zwierzęcego:

„Jajka kur: kurczaki męskie są nieopłacalne w hodowli, bo nie dają jajek. Wszystkie kurczaki męskie są zabijane niedługo po wykluciu. Chyba nie myśli nikt ze się je znieczula przed śmiercią? Zostają tylko kury żeńskie. Taka jest cena jedzenia jajek. Wiec jest nieprawda, że jedzenie jajek jest wolne od cierpienia. Po drugie: kura w naturze składa od 18-25 jaj rocznie. W hodowli jest faszerywana chemia tak, że składa ok. 180 jajek rocznie. Kolejny przykład cierpienia kur. Po trzecie: nawet jeśli kury są z chowu ekologicznego, to w końcu trafia do rzeźni. A tu nie ma już żadnego skracania cierpienia. Kolejna krwawa cena jedzenia jajek. Z tych powodów bycie wegetarianinem nie wystarczy ANI by zmniejszyć, ANI by uwolnić zwierzęta od masowego cierpienia”.

„Butki noszę bez skóry (i większość wegetarian jakich znam też) – bez skóry można kupić dobre buty trekkingowe, adidas do biegania etc. – tylko trzeba się rozejrzeć. Żelki mi smakują, tak samo jak stek czy flądra z frytkami – nie jadam ich nie z powodów smakowych, tylko dlatego że się zgadzam ze sposobem produkcji. Czerwony barwnik można uzyskać z roślin (np. buraków) – nie tylko koszenila jest do tego używana. Co do antybiotyków niekiedy nie ma wyboru – ale wbrew temu co piszesz – nie trzeba z tym się absolutnie godzić. To od producenta zależy w jakiej formie go dostarczy (...). Rozumiem że wg. Ciebie katować zwierząt nie powinno się tylko w „domach, ogrodach, parkach etc” natomiast w rzeźniach i dla potrzeb przetwórstwa to można? Trochę nie logiczne...”

Poza tymi dwoma przykładami trudno było zauważyć wymianę argumentów pomiędzy komentującymi. Całość komentarzy sprawiała raczej wrażenie dwóch monologów, niż rozmowy będącej wymianą opinii.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Projekt „Sieć OFF – Ogólnopolskie Forum Fauna”
współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Fundacja Czarna Owca Pana Kota
ul. Dietla 45/13, 31-039 Kraków
www.czarnaowca.org, e-mail: fundacja@czarnaowca.org, tel. 0 609 734 331
KRS: 0000325626, NIP: 6751410960, REGON: 120874878

Wracając do samego tekstu, to gdyby jego popularność mierzyć liczbą udostępnień na portalach społecznościowych, to można by ten wywiad nazwać sukcesem (1728 znaczników „lubię to” oraz 113 rekomendacji). Oczywiście, można argumentować, że sukces był jednorazowy i wynikał z kontekstu publikacji (numer tematyczny poświęcony prawom zwierząt mógł siłą rzeczy przyciągnąć więcej osób zainteresowanych). Niemniej jednak, pod koniec 2012 nowopowstały „Dziennik Opinii” zdecydował się na zaproszenie Gzyry jako stałego współpracownika¹⁰. Pierwszy tekst był wywiadem z przedstawicielką stowarzyszenia „Otwarte klatki”¹¹, Dobrusią Karbowskią. Rozmowa dotyczyła głównie patologii związanych z przemysłem futrzarskim (kanibalizm, samookaleczenia). Karbowski opowiadała się za akcjami w przestrzeni publicznej (odpowiadając na uwagę Ewy Minge, że protestujący tylko zwiększają obroty w przemyśle futrzarskim), które przyciągają uwagę. Demonstracje i ujawnianie przemocy odbywającej się na fermach futrzarskich mogłyby być znacznie skuteczniejszym środkiem protestu niż osławiony bojkot konsumencki:

„Nawet gdyby wszyscy Polacy przestali kupować futra, zyski hodowców mogłyby nie drgnąć, a przemysł dalej rozwijałby się w najlepsze. Z drugiej strony mam wrażenie, że mówienie o tym, że rynek odpowiada tylko na zapotrzebowanie konsumentów, to dość naiwne spojrzenie na funkcjonowanie gospodarki. Czy naprawdę najpierw istniało zapotrzebowanie na słodkie napoje gazowane czy ociekające tłuszczem kotlety w bułkach? Przemysł w równym stopniu odpowiada na potrzeby konsumentów, jak i je kreuje.”

Drugi tekst „Holandia zakazuje hodowli zwierząt futerkowych”¹² traktował o planowanym całkowitym zakazie hodowli zwierząt futerkowych: rzeczony zakaz miałby obowiązywać od 2024 roku. W tekście wskazano, że nawet kosmetyczne zmiany w przepisach dotyczących ochrony zwierząt wymagają ogromnego nakładu pracy. Ponadto, nie będą możliwe, jeżeli świadomość społeczna nie ulegnie zmianie – w Holandii tylko 7% społeczeństwa opowiadało się za utrzymaniem zakazu w dotychczasowej formie. Co więcej, działania winny mieć charakter globalny – w przeciwnym razie część hodowców z łatwością znajdzie schronienie w innych częściach globu.

10 Miało to miejsce już po zakończeniu badań, zdecydowano się jednak na włączenie tego wątku.

11 <http://www.krytykapolityczna.pl/artykuly/opinie/20130110/bojkot-konsumencki-mozemy-zrobic-dla-zwierzat-duzo-wiecej> (Dostęp dn. 10.01.2013).

12 <http://www.krytykapolityczna.pl/artykuly/opinie/20121222/holandia-zakaze-hodowli-zwierzat-dla-futer> (Dostęp dn. 22.12.2012).

Fundacja Czarna Owca Pana Kota
ul. Dietla 45/13, 31-039 Kraków
www.czarnaowca.org, e-mail: fundacja@czarnaowca.org, tel. 0 609 734 331
KRS: 0000325626, NIP: 6751410960, REGON: 120874878

Obydwa teksty również odniosły sukces w portalach społecznościowych. Tekst o zakazie futer „polubiły” 962 osoby, wywiad – 955. Co ciekawe, komentarze pod obydwoma tekstami były pozytywne. Jednocześnie wskazywano na okrucieństwo hodowli futer i niepotrzebne cierpienie zwierząt. Jedna z komentujących zasugerowała, że w Polsce możliwości wprowadzenia podobnego zakazu byłyby „raczej niewielkie”.

„Jestem bardzo ciekawa, jaki byłby wynik takiego badania opinii w naszym kraju.. Niestety z przeżeniem stwierdzam poruszając ten temat wśród znajomych (młodych, wykształconych ludzi), że pokutuje opinia o wyższości „ekologicznej” futer naturalnych nad sztucznymi i zerowa poza tym wiedza na ten temat.. przemysł futrzarski najwyraźniej perfekcyjnie odrobił tę lekcję”.

Biorąc pod uwagę profil odbiorców i odbiorczyń „Dziennika Opinii”, można zaryzykować hipotezę, że odbiorcy lewicowi zaczynają się interesować prawami zwierząt. Z drugiej strony, trudno stwierdzić, czy to zainteresowanie nie ogranicza się do wybranych kwestii (futra, uchodzące za towar luksusowy, mogą wzbudzać więcej kontrowersji niż spożywanie produktów pochodzenia zwierzęcego).

Trudno na razie jednoznacznie przesądzać, jaka będzie przyszłość tematyki obrony praw zwierząt. Wiele pytań (Czy stała obecność na łamach lewicowego medium poprawi wizerunek działaczy prozwierzęcych? Które kwestie wejdą do mainstreamu, jakim zmianom ulegnie dyskurs na rzecz obrony praw zwierząt?) pozostaje bez odpowiedzi. Względny sukces na portalach społecznościowych pozwala jednak na przypuszczenie, że jest grono osób zainteresowane tematem, grono osób, które było wcześniej dość rozproszone. Dzięki mediom można zyskać dodatkową platformę komunikacji ze społeczeństwem i tym samym większą popularność.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Projekt „Sieć OFF – Ogólnopolskie Forum Fauna”
współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Fundacja Czarna Owca Pana Kota
ul. Dietla 45/13, 31-039 Kraków
www.czarnaowca.org, e-mail: fundacja@czarnaowca.org, tel. 0 609 734 331
KRS: 0000325626, NIP: 6751410960, REGON: 120874878

Rekomendacje

Stworzenie sieci organizacji prozwierzęcych działających na rzecz wspólnych celów oraz współpracujących przy konkretnych inicjatywach – w obliczu ostatnich zmian w ustawie o ochronie zwierząt oraz rozmaitych problemów, na jakie napotykają organizacje pozarządowe, kontynuacja współpracy zapoczątkowanej w ramach projektu OFF mogła być przydatna dla rozwoju ruchu prozwierzęcego w Polsce. Tej inicjatywie powinna jednak towarzyszyć akceptacja dla różnorodności wewnątrz ruchu na rzecz zwierząt.

Współpraca z mediami lokalnymi. Pierwszym jej etapem powinno być znalezienie dziennikarzy zainteresowanych problematyką prozwierzęcą. W ramach współpracy można – jak uczyniła to jedna z badanych organizacji – przysyłać gotowe artykuły i informować na bieżąco o działaniach.

Opieka nad karmicielami i karmicielkami – jak wielokrotnie podkreślaliśmy, osoby dokarmiające bezdomne miejskie zwierzęta wykonują ciężką pracę, która nie tylko nie jest doceniana, ale wręcz skazuje osoby ją wykonujące na potępienie. Warto rozwijać współpracę karmicielek z organizacjami – nie ograniczając się wyłącznie do dostarczania im karmy dla kotów, ale także polegającą na udzielaniu im wsparcia i obrony przed atakami. Z drugiej strony, karmicielki mogłyby być włączone w prace organizacji, którym, jak wskazują wyniki badania, brakuje wolontariuszy o odpowiednim nastawieniu i mentalności.

Utrzymywanie kontaktów z osobami sporadycznie wspomagającymi organizacje – wyniki badań ilościowych wskazują, że fakt współpracy z organizacjami prozwierzęcymi przekłada się na lepszą ocenę ich działań. Bieżące informowanie tych osób przez organizacje o działalności lub zaproszenie ich do bardziej aktywnego włączenia się w organizacyjne aktywności, mogłoby być pierwszym krokiem do poszerzenia sieci osób zaangażowanych w pracę prozwierzęcych NGO. Większe zaangażowanie osób współpracujących pomogłoby też przyciągnąć nowe osoby.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Projekt „Sieć OFF – Ogólnopolskie Forum Fauna”
współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Fundacja Czarna Owca Pana Kota
ul. Dietla 45/13, 31-039 Kraków
www.czarnaowca.org, e-mail: fundacja@czarnaowca.org, tel. 0 609 734 331
KRS: 0000325626, NIP: 6751410960, REGON: 120874878

Aneks

Kwestionariusz ankiety

Ankieta pt. „Organizacje prozwierzęce w Polsce”

Zapraszamy do wzięcia udziału w anonimowym badaniu na temat społecznego wizerunku działaczy/czek organizacji prozwierzęcych oraz osób pomagających zwierzętom (karmiciele/ki, osoby zaangażowane nieformalnie w obronę praw zwierząt itp.).

Ankieta jest skierowana jest zarówno do aktywistów/ek organizacji prozwierzęcych, jak i osób niezaangażowanych w taką działalność.

Zależy nam na tym, by dowiedzieć się:

- jak w społeczeństwie postrzegane są osoby broniące praw zwierząt?
- z jakimi reakcjami spotykają się ich działania?
- w jakim stopniu podejmowane przez nich działania są znane szerszemu kręgowi odbiorców?
- jak Polacy oceniają swój stosunek do zwierząt?
- czy społeczeństwo widzi potrzebę zmian w kwestii obrony praw zwierząt w Polsce?
- czy polskie ustawodawstwo w należyty sposób chroni zwierzęta i osoby im pomagające?

Fundacja będzie wdzięczna za udział w nowatorskim badaniu, które pomoże odtworzyć nigdy do tej pory nie analizowany wizerunek grupy społecznej. Wyniki badań zostaną opracowane w formie raportu oraz udostępnione publicznie.

Wypełnienie ankiety nie zajmie więcej niż 10 minut. Można ją wypełnić elektronicznie bądź ściągnąć w postaci pliku Word lub PDF i wypełnioną wysłać na naszego maila: ankieta@czarnaowca.org lub też wydrukować, wypełnić i wysłać na adres:

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Projekt „Sieć OFF – Ogólnopolskie Forum Fauna”
współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Fundacja Czarna Owca Pana Kota
ul. Dietla 45/13, 31-039 Kraków
www.czarnaowca.org, e-mail: fundacja@czarnaowca.org, tel. 0 609 734 331
KRS: 0000325626, NIP: 6751410960, REGON: 120874878

Fundacja Czarna Owca Pana Kota
ul. Dietla 45/13
31-039 Kraków

Uwaga: W przypadku wypełniania ankiety w programie Word wybrane warianty odpowiedzi prosimy oznaczyć poprzez ich podkreślenie (kombinacja klawiszy ctrl+u), chyba że treść pytania stanowi inaczej.

Na odpowiedzi czekamy do 1 października 2012r.

Badanie jest realizowane w ramach prowadzonego przez Fundację Czarna Owca Pana Kota projektu „Sieć OFF – Ogólnopolskie Forum Fauna” dofinansowanego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki Priorytet V Dobre Rządzenie Działanie 5.4 Rozwój potencjału Trzeciego Sektora Poddziałanie 5.4.2 Rozwój dialogu obywatelskiego.

Kwestionariusz osobowy

1. Płeć:

Proszę wybrać jedną odpowiedź z poniższych:

- kobieta
- mężczyzna

2. Wiek:

Proszę wybrać jedną odpowiedź z poniższych:

- 18 – 24
- 25 – 29
- 30 – 34
- 35 – 39
- 40 – 44
- 45 – 49

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Projekt „Sieć OFF – Ogólnopolskie Forum Fauna”
współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Fundacja Czarna Owca Pana Kota
ul. Dietla 45/13, 31-039 Kraków
www.czarnaowca.org, e-mail: fundacja@czarnaowca.org, tel. 0 609 734 331
KRS: 0000325626, NIP: 6751410960, REGON: 120874878

- 50 – 54
- 55 – 59
- pow. 60

3. Zawód:

Proszę wpisać odpowiedź tutaj:

.....

4. Miejsce zamieszkania:

Proszę wybrać jedną odpowiedź z poniższych:

- wieś
- miasto do 20 000 mieszkańców
- miasto 20 – 50 mieszkańców
- miasto 50 – 100 000 mieszkańców
- miasto 100 000 – 500 000 mieszkańców
- miasto powyżej 500 000 mieszkańców

Znajomość organizacji pozarządowych

5. Jakie organizacje działające na rzecz praw zwierząt potrafisz wymienić?

.....

6. Czy potrafisz wymienić jedną ogólnopolską akcję na rzecz praw zwierząt?

Proszę wybrać jedną odpowiedź z poniższych:

- tak
- nie

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Projekt „Sieć OFF – Ogólnopolskie Forum Fauna”
współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Fundacja Czarna Owca Pana Kota
ul. Dietla 45/13, 31-039 Kraków
www.czarnaowca.org, e-mail: fundacja@czarnaowca.org, tel. 0 609 734 331
KRS: 0000325626, NIP: 6751410960, REGON: 120874878

6.1. Jaka to akcja?

Jeśli w pytaniu nr 6. zaznaczona została odpowiedź „Tak”, to w poniższe pole należy wpisać nazwę tej akcji.

.....

7. Czy kiedyś kontaktowałeś/-aś się kiedykolwiek z organizacją działającą na rzecz praw zwierząt?

Proszę wybrać jedną odpowiedź z poniższych:

- tak
 nie

7.1 W jakiej sprawie?

Jeśli w pytaniu nr 7. zaznaczona została odpowiedź „Tak”, to w poniższym polu należy krótko opisać sprawę.

.....
.....
.....

7.2. Czy spotkałeś / aś się z odzewem (reakcją zwrotną)?

Jeśli w pytaniu nr 7. zaznaczona została odpowiedź „Tak”, należy wybrać jedną odpowiedź z poniższych:

- tak
 nie

7.3. Jak znalazłeś / aś tę organizację?

Jeśli w pytaniu nr 7. zaznaczona została odpowiedź „Tak”, należy wybrać jedną odpowiedź z poniższych:

- przez Internet (wyszukiwarka)
 media społecznościowe (Facebook, Nasza Klasa, Twitter)
 za pośrednictwem znajomych

Fundacja Czarna Owca Pana Kota
ul. Dietla 45/13, 31-039 Kraków
www.czarnaowca.org, e-mail: fundacja@czarnaowca.org, tel. 0 609 734 331
KRS: 0000325626, NIP: 6751410960, REGON: 120874878

- media (prasa, radio, telewizja)
- ogłoszenia uliczne
- szkoła / praca / uczelnia

8. Czy znasz osobiście działacza lub działaczkę organizacji prozwierzęcej?

Proszę wybrać jedną odpowiedź z poniższych:

- tak
- nie

9. Czy kiedyś wspomogłaś / wspomogłaś organizację działającą na rzecz zwierząt?

Proszę wybrać jedną odpowiedź z poniższych:

- tak
- nie

9.1. W jaki sposób:

Jeśli w pytaniu nr 9. zaznaczona została odpowiedź „Tak”, należy wybrać wszystkie, które pasują:

- przelew / przekaz pieniędzy
- odpisanie 1% od podatku
- datki rzeczowe (na przykład żywność)
- wolontariat (jaki: prace administracyjne, zbiórki pieniędzy, interwencja, dokarmianie)
- inny .....

10. Pracę znanych mi organizacji prozwierzęcych ogólnie oceniam:

Proszę wybrać jedną odpowiedź z poniższych:

- bardzo dobrze
- dobrze
- neutralnie
- źle
- bardzo źle
- nie mam zdania

Fundacja Czarna Owca Pana Kota
ul. Dietla 45/13, 31-039 Kraków
www.czarnaowca.org, e-mail: fundacja@czarnaowca.org, tel. 0 609 734 331
KRS: 0000325626, NIP: 6751410960, REGON: 120874878

Społeczeństwo

11. W twojej opinii najczęściej działań na rzecz zwierząt podejmują

Proszę ponumerować elementy wg stopnia istotności począwszy od 1 do 3 (1 – najczęściej, 3 – najmniej):

- ..... władze
- ..... organizacje działające na rzecz zwierząt
- ..... zwykli ludzie, niezwiązani z organizacjami

12. Kto przede wszystkim powinien zajmować się pomocą zwierzętom (prowadzić schroniska, przeciwdziałać bezdomności, itp.)?

Proszę wybrać jedną odpowiedź z poniższych:

- instytucje państwowe
- organizacje pozarządowe
- firmy prywatne

13. Jaki jest stereotyp osoby pomagającej zwierzętom?

Proszę podać maksymalnie 3 cechy.

Proszę wpisać odpowiedź tutaj:

.....

.....

.....

14. W polskim społeczeństwie organizacje działające na rzecz zwierząt mają opinię:

Proszę wybrać jedną odpowiedź z poniższych:

- bardzo dobrą
- dobrą
- neutralną

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Projekt „Sieć OFF – Ogólnopolskie Forum Fauna”
współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Fundacja Czarna Owca Pana Kota
ul. Dietla 45/13, 31-039 Kraków
www.czarnaowca.org, e-mail: fundacja@czarnaowca.org, tel. 0 609 734 331
KRS: 0000325626, NIP: 6751410960, REGON: 120874878

- złą
- bardzo złą
- nie mam zdania

15. Czy słyszałeś / aś kiedykolwiek o aktach agresji przeciwko działaczom organizacji prozwierzęcych?

Proszę wybrać jedną odpowiedź z poniższych:

- tak
- nie

15.1. Jakich (podaj jeden przykład)?

Jeśli w pytaniu nr 15. zaznaczona została odpowiedź „Tak”, to w poniższym polu należy opisać akty agresji.

.....

.....

.....

.....

.....

16. Czy działania podejmowane przez organizacje na rzecz poprawy dobrostanu zwierząt są:

Proszę wybrać jedną odpowiedź z poniższych:

- odpowiednie do sytuacji
- nieodpowiednie, należałoby je zmienić
- nie mam zdania

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Projekt „Sieć OFF – Ogólnopolskie Forum Fauna”
współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Fundacja Czarna Owca Pana Kota
ul. Dietla 45/13, 31-039 Kraków
www.czarnaowca.org, e-mail: fundacja@czarnaowca.org, tel. 0 609 734 331
KRS: 0000325626, NIP: 6751410960, REGON: 120874878

17. Sytuacja finansowa organizacji prozwierzęcych jest ogólnie rzecz biorąc:

Proszę wybrać jedną odpowiedź z poniższych:

- bardzo dobra
- dobra
- zła
- bardzo zła
- nie mam zdania

18. Skąd organizacje prozwierzęce czerpią fundusze na swoją działalność?

Proszę wybrać wszystkie, które pasują

- granty / dotacje od instytucji państwowych
- programy europejskie
- datki od firm prywatnych
- darczyńcy indywidualni
- wkład własny członków i członkiń

19. Skąd organizacje prozwierzęce powinny czerpać fundusze na swoją działalność?

Proszę ponumerować elementy wg stopnia istotności počawszy od 1 do 5

- ..... granty / dotacje od instytucji państwowych
- ..... programy europejskie
- ..... datki od firm prywatnych
- ..... darczyńcy indywidualni
- ..... wkład własny członków i członkiń

20. Czy promocja wegetarianizmu lub weganizmu powinna być elementem działań na rzecz zwierząt?

Proszę wybrać jedną odpowiedź z poniższych:

- tak
- nie
- nie mam zdania

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Projekt „Sieć OFF – Ogólnopolskie Forum Fauna”
współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Fundacja Czarna Owca Pana Kota
ul. Dietla 45/13, 31-039 Kraków
www.czarnaowca.org, e-mail: fundacja@czarnaowca.org, tel. 0 609 734 331
KRS: 0000325626, NIP: 6751410960, REGON: 120874878

Sytuacja zwierząt w Polsce

21. Jak Twoim zdaniem są traktowane zwierzęta w polskim społeczeństwie?

Proszę wybrać jedną odpowiedź z poniższych:

- bardzo dobrze
- dobrze
- źle
- bardzo źle
- nie mam zdania

22. Problem praw zwierząt w Polsce jest:

Proszę wybrać jedną odpowiedź z poniższych:

- za bardzo nagłośniony kosztem innych ważniejszych tematów
- odpowiednio nagłośniony
- niewystarczająco nagłośniony
- nie mam zdania

23. Polskie przepisy gwarantują zwierzętom odpowiednią ilość praw:

Proszę wybrać jedną odpowiedź z poniższych:

- tak
- nie
- nie mam zdania

24. Czy uważasz że sytuacja w zakresie respektowania i egzekwowania praw zwierząt na terenie Polski powinna ulec zmianie?

Proszę wybrać jedną odpowiedź z poniższych:

- zdecydowanie tak
- raczej tak
- raczej nie

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Projekt „Sieć OFF – Ogólnopolskie Forum Fauna”
współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Fundacja Czarna Owca Pana Kota
ul. Dietla 45/13, 31-039 Kraków
www.czarnaowca.org, e-mail: fundacja@czarnaowca.org, tel. 0 609 734 331
KRS: 0000325626, NIP: 6751410960, REGON: 120874878

- zdecydowanie nie
- nie mam zdania

24.1 Co konkretnie należałoby zmienić (wymień jedną NAJWAŻNIEJSZĄ RZECZ)?

Jeśli w pytaniu nr 23. zaznaczona została odpowiedź „zdecydowanie tak” lub „raczej tak”, to w poniższym polu należy opisać propozycję zmiany.

.....

.....

.....

.....

23.2 Krótko uzasadnij dlaczego uważasz, że sytuacja w zakresie egzekwowania i respektowania praw zwierząt w Polsce nie powinna ulec zmianie.

Jeśli w pytaniu nr 23. zaznaczona została odpowiedź „raczej nie” lub „zdecydowanie nie”, to w poniższym polu należy krótko uzasadnić swoją odpowiedź.

.....

.....

.....

.....

Dziękujemy za udział w badaniu!

Wyniki badań zostaną opracowane w formie raportu oraz udostępnione publicznie.

Uwaga: Nie zapomnij przesać wypełnionej ankiety w wersji elektronicznej na adres: ankieta@czarnaowca.org lub też wydrukować, wypełnić i wysłać tradycyjną pocztą na adres: Fundacja Czarna Owca Pana Kota, ul. Dietla 45/13, 31-039 Kraków

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Projekt „Sieć OFF – Ogólnopolskie Forum Fauna”
współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Fundacja Czarna Owca Pana Kota
ul. Dietla 45/13, 31-039 Kraków
www.czarnaowca.org, e-mail: fundacja@czarnaowca.org, tel. 0 609 734 331
KRS: 0000325626, NIP: 6751410960, REGON: 120874878

Załącznik 2

Testy istotności

Płeć * Znajomość ogólnopolskiej akcji na rzecz zwierząt			
Testy chi-kwadrat			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-Sided)
Pearson Chi-Square	6,775	1	0,009
Continuity correction	6,094	1	0,014
Likelihood Ratio	6,447	1	0,011
Fisher's Exact Test			
Linear-by-Linear Association	6,763	1	0,009
N of Valid Cases	547		

Płeć * Wsparcie organizacji działającej na rzecz praw zwierząt			
Testy chi-kwadrat			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-Sided)
Pearson Chi-Square	17,858	1	0,000
Continuity correction	16,364	1	0,000
Likelihood Ratio	14,838	1	0,000
Fisher's Exact Test			
Linear-by-Linear Association	17,825	1	0,000
N of Valid Cases	546		

Płeć * Czy działania podejmowane przez organizacje na rzecz poprawy dobrostanu zwierząt są:			
Testy chi-kwadrat			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-Sided)
Continuity correction			
Likelihood Ratio	7,900	2	0,019
Linear-by-Linear Association	0,579	1	0,447
N of Valid Cases	546		

Fundacja Czarna Owca Pana Kota
ul. Dietla 45/13, 31-039 Kraków
www.czarnaowca.org, e-mail: fundacja@czarnaowca.org, tel. 0 609 734 331
KRS: 0000325626, NIP: 6751410960, REGON: 120874878

Czy potrafisz wymienić jedną ogólnopolską akcję na rzecz praw zwierząt? * Wsparcie organizacji działającej na rzecz praw zwierząt

Testy chi-kwadrat

	Value	df	Asymp. Sig. (2-Sided)
Pearson Chi-Square	26,716	1	0,000
Continuity correction	25,393	1	0,000
Likelihood Ratio	24,784	1	0,000
Fisher's Exact Test			
Linear-by-Linear Association	26,670	1	0,000
N of Valid Cases	582		

Czy potrafisz wymienić jedną ogólnopolską akcję na rzecz praw zwierząt? * Czy słyszałeś / -aś kiedykolwiek o aktach agresji przeciwko działaczom / działaczkom organizacji prozwierzęcych?

Testy chi-kwadrat

	Value	df	Asymp. Sig. (2-Sided)
Pearson Chi-Square	27,125	1	0,000
Continuity correction	26,197	1	0,000
Likelihood Ratio	27,833	1	0,000
Fisher's Exact Test			
Linear-by-Linear Association	27,079	1	0,000
N of Valid Cases	583		

Czy potrafisz wymienić jedną ogólnopolską akcję na rzecz praw zwierząt? * Czy promocja wegetarianizmu lub weganizmu powinna być elementem działań na rzecz zwierząt?

Testy chi-kwadrat

	Value	df	Asymp. Sig. (2-Sided)
Pearson Chi-Square	16,294	1	0,000
Continuity correction	15,560	1	0,000
Likelihood Ratio	16,070	1	0,000
Fisher's Exact Test			

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Projekt „Sieć OFF – Ogólnopolskie Forum Fauna”
współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Fundacja Czarna Owca Pana Kota
ul. Dietla 45/13, 31-039 Kraków
www.czarnaowca.org, e-mail: fundacja@czarnaowca.org, tel. 0 609 734 331
KRS: 0000325626, NIP: 6751410960, REGON: 120874878

Linear-by-Linear Association	16,267	1	0,000
N of Valid Cases	585		

Czy kontaktowałeś się / kontaktowałaś się z organizacją działającą na rzecz praw zwierząt? *			
Wsparcie organizacji działającej na rzecz praw zwierząt			
Testy chi-kwadrat			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-Sided)
Pearson Chi-Square	85,593	1	0,000
Continuity correction	83,300	1	0,000
Likelihood Ratio	95,657	1	0,000
Fisher's Exact Test			
Linear-by-Linear Association	85,444	1	0,000
N of Valid Cases	574		

Czy kontaktowałeś się / kontaktowałaś się z organizacją działającą na rzecz praw zwierząt? *			
Prace znanych mi organizacji ogólnie oceniam			
Testy chi-kwadrat			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-Sided)
Pearson Chi-Square	55,492	5	0,000
Continuity correction			
Likelihood Ratio	62,342	5	0,000
Linear-by-Linear Association	45,371	1	0,000
N of Valid Cases	573		

Czy kontaktowałeś się / kontaktowałaś się z organizacją działającą na rzecz praw zwierząt? * Czy słyszałeś / -aś kiedykolwiek o aktach agresji przeciwko działaczom / działaczkom organizacji prozwierzęcych?			
Testy chi-kwadrat			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-Sided)
Pearson Chi-Square	64,148	1	0,000

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Projekt „Sieć OFF – Ogólnopolskie Forum Fauna”
współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Fundacja Czarna Owca Pana Kota
ul. Dietla 45/13, 31-039 Kraków
www.czarnaowca.org, e-mail: fundacja@czarnaowca.org, tel. 0 609 734 331
KRS: 0000325626, NIP: 6751410960, REGON: 120874878

Continuity correction	62,805	1	0,000
Likelihood Ratio	65,876	1	0,000
Fisher's Exact Test			
Linear-by-Linear Association	64,036	1	0,000
N of Valid Cases	576		

Czy znasz osobiście działacza lub działaczkę organizacji prozwierzęcej * Wsparcie organizacji działającej na rzecz praw zwierząt			
Testy chi-kwadrat			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-Sided)
Pearson Chi-Square	22,583	1	0,000
Continuity correction	21,409	1	0,000
Likelihood Ratio	21,928	1	0,000
Fisher's Exact Test			
Linear-by-Linear Association	22,544	1	0,000
N of Valid Cases	577		

Czy znasz osobiście działacza lub działaczkę organizacji prozwierzęcej * Prace znanych mi organizacji ogólnie oceniam			
Testy chi-kwadrat			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-Sided)
Pearson Chi-Square	14,253	5	0,014
Continuity correction			
Likelihood Ratio	15,470	5	0,009
Linear-by-Linear Association	6,273	1	0,012
N of Valid Cases	576		

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Projekt „Sieć OFF – Ogólnopolskie Forum Fauna”
współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Fundacja Czarna Owca Pana Kota
ul. Dietla 45/13, 31-039 Kraków
www.czarnaowca.org, e-mail: fundacja@czarnaowca.org, tel. 0 609 734 331
KRS: 0000325626, NIP: 6751410960, REGON: 120874878

Czy znasz osobiście działacza lub działaczkę organizacji prozwierzęcej * Kto przede wszystkim powinien zajmować się pomaganiem zwierzętom (prowadzić schroniska, przeciwdziałac bezdomności, itp.)?

Testy chi-kwadrat

	Value	df	Asymp. Sig. (2-Sided)
Pearson Chi-Square	7,414	2	0,025
Continuity correction			
Likelihood Ratio	7,348	2	0,025
Linear-by-Linear Association	0,897	1	0,344
N of Valid Cases	577		

Czy znasz osobiście działacza lub działaczkę organizacji prozwierzęcej * W polskim społeczeństwie zwierzęce ngosy mają opinię

Testy chi-kwadrat

	Value	df	Asymp. Sig. (2-Sided)
Pearson Chi-Square	19,106	5	0,002
Continuity correction			
Likelihood Ratio	19,916	5	0,001
Linear-by-Linear Association	5,609	1	0,018
N of Valid Cases	578		

Czy znasz osobiście działacza lub działaczkę organizacji prozwierzęcej * Czy słyszałeś / -aś kiedykolwiek o aktach agresji przeciwko działaczom / działaczkom organizacji prozwierzęcych?

Testy chi-kwadrat

	Value	df	Asymp. Sig. (2-Sided)
Pearson Chi-Square	45,167	1	0,000
Continuity correction	44,019	1	0,000
Likelihood Ratio	46,404	1	0,000
Fisher's Exact Test			
Linear-by-Linear Association	45,088	1	0,000
N of Valid Cases	577		

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Projekt „Sieć OFF – Ogólnopolskie Forum Fauna”
współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Fundacja Czarna Owca Pana Kota
ul. Dietla 45/13, 31-039 Kraków
www.czarnaowca.org, e-mail: fundacja@czarnaowca.org, tel. 0 609 734 331
KRS: 0000325626, NIP: 6751410960, REGON: 120874878

Regresja logistyczna			
Codification of dependent variable			
Original value	Internal value		
Nie	0		
Tak	1		
Model summary			
Step	-2 log Likelihood	R square de Cox y Snell	R cuadrado de Nagelkerke
1	373,807	0,094	0,170

		B	Standard Error	Wald	gl	Sig.	Exp(B)
Step 1(a)	PLEC	1,169	0,318	13,535	1	0,000	3,219
	AKPRAWZW	1,083	0,268	16,275	1	0,000	2,954
	ZNADZIAL	1,116	0,276	16,344	1	0,000	3,051
	Constant	-0,298	0,331	0,809	1	0,369	0,742

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Projekt „Sieć OFF – Ogólnopolskie Forum Fauna”
współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Fundacja Czarna Owca Pana Kota
ul. Dietla 45/13, 31-039 Kraków
www.czarnaowca.org, e-mail: fundacja@czarnaowca.org, tel. 0 609 734 331
KRS: 0000325626, NIP: 6751410960, REGON: 120874878

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Projekt „Sieć OFF – Ogólnopolskie Forum Fauna”
współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Fundacja Czarna Owca Pana Kota
ul. Dietla 45/13, 31-039 Kraków
www.czarnaowca.org, e-mail: fundacja@czarnaowca.org, tel. 0 609 734 331
KRS: 0000325626, NIP: 6751410960, REGON: 120874878

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Projekt „Sieć OFF – Ogólnopolskie Forum Fauna”
współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

